

T.C
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK VE RİSK YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNE YAPILAN YABANCI SERMAYELİ YATIRIMLARIN
SEBEPLERİ VE SEKTÖRE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
NİLGÜN ÖZKAYA

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SERPİL CULA

ANKARA – 2018

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 14. / 09 / 2018

Öğrencinin

Adı, Soyadı : Nilgün ÖZKAYA

Numarası : 21420055

Anabilim Dalı : Sigortacılık ve Risk Yönetimi

Programı : Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Prof. Dr. Serpil CULA

Tez Başlığı : Türk Sigorta Sektörüne Yapılan Yabancı Sermayeli Yatırımların Sebepleri ve Sektöre Etkileri

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 49 sayfalık kısmına ilişkin, 05/09/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %20'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu Kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrencinin İmzası :

Onay

14. / 09 / 2018

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad Soyad
Prof Dr. Serpil CULA

KABUL VE ONAY SAYFASI

Nilgün Özkaya tarafından hazırlanan ‘Türk Sigorta Sektörüne Yapılan Yabancı Sermayeli Yatırımların Sebepleri ve Sektöre Etkileri’ adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 14/ 09/ 2018

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Serpil CULA

(Başkent Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Dr. Öğ. Üy. Yasemin GENÇTÜRK

(Hacettepe Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Dr. Öğ. Üy. Şeref HOŞGÖR

(Başkent Üniversitesi)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İpek KALEMCİ TÜZÜN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tezimin hayata geçmesinde, benim için her zaman kıymetli vaktini ayıran, beni dinleyen, yönlendiren ve doğruyu bulmama yardım eden çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Serpil CULA'ya teşekkür ederim.

Tezim süresinde, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve her konuda yardımcı olan çok değerli hocam Dr. Öğ. Üyesi. Şeref HOŞGÖR'e teşekkür ederim.

Yüksek Lisans yapmam için beni teşvik eden ve her zaman destekleyen anneme, babama, ablalarım ve eşim Emre ÖZKAYA'ya teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Son olarak bana yaşam sevinci veren canım kızım İpek'e teşekkür ederim.

Nilgün ÖZKAYA

ANKARA – 2018

ÖZET

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNE YAPILAN YABANCI SERMAYELİ YATIRIMLARIN SEBEPLERİ VE SEKTÖRE ETKİLERİ

ÖZKAYA, Nilgün

Yüksek Lisans Tezi, Sigortacılık ve Risk Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Serpil CULA

Eylül, 2018

Dünyada sigortacılık sektörüne bakıldığında, sigortacılık sektörünün işlevinin riski dağıtarak kayıpları tazmin etmenin çok ötesinde olduğu görülmektedir. Sigortanın tasarruf ve fon birikimi sağlamak, gelecekle ilgili kaygıları ortadan kaldırmak gibi işlevleri vardır. Bu işlevler sayesinde yeni yatırımlar yapılmakta, yeni istihdam fırsatları doğmakta ve insanların sosyal ve ekonomik açıdan refah düzeyi yükselmektedir. Kısacası sigorta insanların daha mutlu ve gelecekten emin olmalarına yardımcı olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörünün de gelişmiş olduğu görülmektedir. Türkiye’de ise sigortacılık sektörü istenilen seviyeye henüz ulaşamamıştır. Kişi başına düşen prim üretimleri karşılaştırıldığında, Türkiye’nin hala çok gerilerde olduğu görülmektedir.

Türkiye’de sigortacılığın geçmişine bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri yabancı sermayenin çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı da Türk sigorta sektöründeki yabancı sermayenin durumunu tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler : Yabancı Sermaye, Sigorta Prim Üretimi

ABSTRACT

CAUSES AND EFFECTS OF FOREIGN CAPITAL INVESTMENTS IN TURKISH INSURANCE SECTOR

ÖZKAYA, Nilgün

Master Thesis, Department of Insurance and Risk Management

Advissor: Prof. Dr. Serpil CULA

September, 2018

Looking to the insurance sector in the world, it appears that the function of the insurance sector is far beyond compensating for the damage by spreading the risk. The insurance has functions such as saving money, accumulating funds and removing concerns about future. With these functions, new investments are made, new employment opportunities arise and the level of people's social and economic prosperity increases. In short, insurance helps people become happier and more confident.

Although the functions of the insurance sector are so important, Turkey's insurance sector has not reached the intended level. Compared with the insurance premium production per capita in developed countries, Turkey's premium production is seen to be far behind.

Considering the history of foreign capital in the insurance sector of Turkey since the period of the Ottoman Empire seems to be a very important place. The aim of this study is to determine the situation of the foreign capital in the Turkish insurance sector.

Keywords: Foreign capital, insurance premium production

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
SİGORTA VE SİGORTACILIK	3
1.1 Sigortacılıkta Genel Tanımlar	3
1.1.1 Sigorta Kavramı.....	3
1.1.2 Sigortanın Tanımı	3
1.1.3 Sigortanın Konusu ve Önemi.....	4
1.1.4 Sigortanın Özelliği	5
1.1.5 Sigortanın İşlevleri.....	5
1.2 Finans Sektöründe Sigortacılık.....	7
1.3 Sigortacılığın Dünyadaki Gelişimi.....	8
1.4 Sigortacılığın Türkiye’deki Gelişimi	9
1.5 Türkiye’de Sigorta Sektörünün Genel Görünümü.....	11
1.6 Türkiye’de Sigorta Pazarı	16
BÖLÜM II	20
YABANCI SERMAYE KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	20
2.1 Yabancı Sermaye Kavramı	20
2.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı.....	20
2.3 Yabancı Sermayenin Geliş Şekilleri	22
2.4 Yabancı Sermayenin Bir Ülkeye Akışını Etkileyen Faktörler	24
2.5 Doğrudan Yabancı Sermayenin Ülke Ekonomisi ve Büyüme Üzerindeki Etkileri.....	25
2.6 Yabancı Sermaye ve Türkiye’nin Durumu.....	25
2.7 Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları.....	26
2.8 Türkiye’de Yabancı Sermaye Girişleri	28
2.9 Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektöre Göre Dağılımları	30

2.10	Türkiye’de Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım	32
BÖLÜM III.....		35
TÜRKİYE VE DÜNYADA TOPLAM SİGORTA PRİM ÜRETİMİ.....		35
3.1	Dünyada ve Türkiye’de Sigortacılıkta Prim Üretimi 2007 – 2017	35
3.2	Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Yatırımın Son Durumu	42
BÖLÜM IV		44
SONUÇ VE ÖNERİLER.....		44
KAYNAKÇA.....		45

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri ve Payları 2013 – 2017	8
Tablo 2. Sigorta Şirketlerinin 2013 – 2017 Yılları Arası Sayıları	12
Tablo 3. 01.01.2017 – 31.12.2017 arası Sigorta Şirketlerinin Branş Bazında Prim Üretimi.....	13
Tablo 4. Yıllar İtibariyle Prim Üretim Miktarları, Çalışan Sayısı ve Değişim Oranları.....	14
Tablo 5. 2016 yılında Sigorta Prim Üretiminde ilk 10 Ülke Prim Üretimi ve Dünyadaki Pazar Oranı	15
Tablo 6. Türkiye’ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Dağılımı	30
Tablo 7. Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı	31
Tablo 8. Türkiye’de Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım.....	32
Tablo 9. Dünya’da Branşlara Göre Prim Üretimi	41
Tablo 10. Türkiye’de Branşlara Göre Prim Üretimi	41
Tablo 11. Türkiye ve Dünya’da Toplam Sigorta Prim Üretimi	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Enflasyona Karşı Sigorta Prim Üretimleri.....	17
Şekil 2. Gelişmekte Olan Ülkelere DDY Kararlarındaki Unsurların Önem Sırası (%).....	24
Şekil 3. Türkiye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri.....	29
Şekil 4. Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım	33
Şekil 5. Uluslararası Doğrudan Yatırımda Tüm Sektörlerin Toplamı.....	33
Şekil 6. Uluslararası Doğrudan Yatırımda Sigorta Sektörünün Finans Sektöründeki Payı.....	34

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

IIF	: Ulusal Finans Enstitüsü
WB	: Dünya Bankası
YASED	: Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Derneği
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Federasyonu
TSRSB	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
UDY	: Uluslararası Doğrudan Yatırım
DDY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GİRİŞ

Sigorta kavramının temeli insanoğlunun kendini güvende hissetmesi temeline dayanmaktadır. Sigortanın olmadığı eski zamanlarda insanların öncelikle kendi güvenliklerini bireysel olarak sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Hava şartlarından veya vahşi hayvanlardan korunmak için kendilerine mağaralar bulmaları buna örnek verilebilir. Daha sonraları bireysel önlemler yetersiz kalmış ve insanlar topluluklar halinde önlemler almışlardır.

Gelişen dünya ve buna bağlı değişen insan hayatında farklı riskler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ortaya çıkan risklere de insanlar çözümler üretmeye çalışmışlardır. Sigortanın tarihine bakıldığında zaman ilk sigorta kavramının deniz ticaretindeki malların güvenliğinin sağlanması gerekliliğinden ortaya çıktığı görülmektedir.

Sigorta kavramı ilk başlarda sadece riskin bölünmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Fakat gelişen dünya ve teknolojiyle birlikte sigorta ülkeler için çok önemli konuma gelmiştir. Sigortacılık ülkelerin birbiri ile ilişkiler kurmasını sağlayan, ülkelerin ekonomilerinin gelişmesine katkıda bulunan, ülkenin para ve sermaye piyasalarına fon sağlayan, ülkede istihdam yaratan çok önemli bir sektör haline gelmiştir.

Türkiye’de sigortacılık incelendiğinde ise, hala istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. İstenilen seviyeye gelebilmesi için bu alanda yatırımlar yapılması gerekmektedir. İşte bu noktada yabancı sermaye yatırımının önemi çok büyüktür. Yabancı sermaye yatırımları sadece mali bir kaynak olmanın ötesinde ülkeler arasındaki bilgi ve teknoloji transferine de katkıda bulunmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının Türkiye’ye gelmesi ülkedeki sigortacılık sektöründeki ürün ve hizmet çeşitliliğini ve buna bağlı olarak kalitesini arttırmaktadır. Türkiye’de sigortacılık sektörüne yabancı sermaye girişi arttıkça Türkiye’nin sigorta prim üretiminde dünyada aldığı pay da artmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde sigorta kavramı ve sigortacılıkla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bunun yanında Dünyadaki ve Türkiye’deki sigortacılığın gelişimi incelenmiştir.

İkinci bölümde çalışmanın ana konusu olan yabancı sermaye kavramı üzerinde durulmuştur. Yabancı sermayenin bir ülkeye akışını etkileyen faktörler ve bir ülkenin ekonomisi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Sonuç bölümünde, yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesi için nelerin yapılması gerektiğı ile ilgili öneriler verilmiştir.

BÖLÜM I

SİGORTA VE SİGORTACILIK

1.1 Sigortacılıkta Genel Tanımlar

1.1.1 Sigorta Kavramı

İnsanlar eski zamanlarda sahip olduklarını koruyabilmek için bireysel önlemler almışlardır. Daha sonra Dünyadaki gelişmeler ve bu gelişmelerin sebep olduğu tehlikelerin ortaya çıkardığı zararların önüne bireysel olarak değil ancak bir araya gelerek geçebileceklerini fark etmişlerdir. İnsanın karşılaşma ihtimali olan tehlikelerin yarattığı ekonomik sonuçları önceden engelleyebilmek için başka insanların varlıklarına başvurma zorunluluğu, sigorta fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Karşılaşabilecek bu tehlikelerin sebepleri ekonomik değişiklikler, hırsızlık, doğal afet, yangın vb. olabilir.

1.1.2 Sigortanın Tanımı

Türk Ticaret Kanunu'nun beşinci kitabı olan Sigorta Hukuku'nda sigorta kavramı düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu Madde 1263'de sigortanın tanımı aşağıdaki gibi verilmiştir:

“Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini, zarara uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”

Sigorta, benzer riskleri taşıyan kişilerin prim ödemesi ile toplanan paranın, sadece riskin gerçekleşmesi sonucu zarara uğrayan kişilerin zararlarının karşılanmasında kullanıldığı bir sistemdir. Bu sistem kişi veya kurumların nispeten ödeyecekleri az miktarda primler ile karşılaşılabilecekleri risklerden doğan tehlikelerin sonucu oluşan zararları paylaşmalarını sağlar (Türkiye Cumhuriyeti, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sigortacılık Resmi Sitesi).

Sigortanın başka bir tanımı ise şu şekilde yapılabilir; sigorta kişilerin veya kurumların uğramaları muhtemel olan ve karşılanması güç olan zararları, bir organizasyon etrafında toplanıp, ilgili zarar paylaşımlarıdır. Bu organizasyonun 3 parçası vardır. Bunlar sigorta ettiren, sigortacı ve bunların arasındaki anlaşmadır. Kısacası sigorta dayanışma amaçlı bir organizasyondur (E. A. Güvel ve A. Ö. Güvel, 2006: 30).

Sigorta, sigortalı kişi veya kurumun dengesinin ileride bozulma ihtimaline karşı bir çözüm ve bu çözümü sağlayan hizmet olarak da tanımlanabilir (Karabulut, 1988:2).

Kuruluş şekli kanunlarla belirlenmiş olan, kendini sigorta ettirmek isteyen kişi ve kurumlara teminat verenlere sigortacı denir. Sigortacının sigorta sözleşmesi imzaladığı kişi sigorta ettirendir. Güvence altına alınan kişi veya kurum sigortalıdır. Büyük oranda sigortalı aynı zamanda sigorta ettirendir. Sigorta ettiren kişi kendisini değil başkasını sigorta ettiriyor ise, sigorta ettiren sigortalı olmayabilir.

1.1.3 Sigortanın Konusu ve Önemi

Dünyada hemen hemen her alanda çok sayıda gelişme yaşanmaktadır. Özellikle ekonomi alanındaki gelişmelerin birçok sonucu olmaktadır. Gelişen ekonomiler kişiler ve kurumlar arasında bulunan rekabeti iyiden iyiye arttırmıştır. Artan rekabet kişi ve kurumların risklerini de arttırmaktadır. Artan riskler ise kendini güvence altına alma ihtiyacını arttırmaktadır. Güvence altına alma ihtiyacı sigortacılığın gelişmesinin temelidir. Güvence altında olabilmek ancak risk ve zararların önceden paylaşılması ile mümkün olabilir. Sigortalı olan kişi veya kurum sigorta süresi boyunca karşılaştığı kayıplardan zarar görmez. Çünkü kayıplar sigortacı tarafından karşılanır. Sigortacı da bu kayıpları karşılamak için diğer sigortalılardan topladığı primleri kullanılır (Ak Sigorta, 1995:7).

Sigortanın konusu kısaca maddi kayıplara neden olan olaylardır. Taşınır veya taşınmaz bir mal sigortanın konusu olabileceği gibi, ölüm ve yaralanma da sigortanın konusu olabilir. Bunun dışında yasal bir sorumluluğa neden olan veya yasal bir hakkın kaybedilmesine sebep olan bir olay da sigortanın konusudur.

1.1.4 Sigortanın Özelliği

Sigorta için söylenebilecek en temel özellik dağıtılmış risktir. Benzer risklerle karşılaşma ihtimali olan kişi ve kurumlar bir zarara uğrandığı zaman, zarara uğramamış kişi ve kurumların katılımlarıyla bu zararın karşılanması kolaylaşmaktadır. Bu durumda kişi ve kurumların duyduğu endişelerin azalması anlamına gelmektedir (Gençosmanoğlu, 2003:101).

Sigortanın özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Sigorta sosyal bir araçtır. Kişiler ve kurumlar büyük zararlara karşı ekonomik güvenlik sağlamak için küçük primlerle birbirlerine yardımcı olurlar.
- Sigorta riske tabi olan kişi ve kurumlardan oluşan bir gruba ilgilidir. Bir sigorta sisteminin oluşabilmesi için benzer risklerle karşılaşması muhtemel kişiler ve kurumlar bu gruba dahil olmalıdır.
- Sigorta, sigorta sözleşmesi aracılığı ile riski gruba dahil tüm kişi ve kurumlara paylaştırır.
- Sigortada istatistiksel tahmin ve fon birikimi esastır. İstatistiksel yöntemlerle zararlar tahmin edilir. Tahmin edilen zararlara göre primler hesaplanır. Sistemde biriken fonlarda sistemli bir biçimde biriktirilir ve kullanılır. Bu durum sigorta sisteminin devamlılığını sağlar.
- Sigorta kapsamında oluşan zararlar sözleşmeye göre ödenir. Riskin karşılanabilmesi için bir sözleşme olması gerekmektedir. Oluşan zararlar sadece ilgili sözleşmedeki koşullar çerçevesinde karşılanır (Karacan, Ali İhsan, a.g.e., s.33).

1.1.5 Sigortanın İşlevleri

Sigortacılığın işlevi insan yaşamındaki huzuru ve istikrarı sağlamak ile ilgilidir (Uralcan, 2005:2).

Sigortanın işlevlerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Ekonomik ve sosyal güvence sağlama: Finansal açıdan gelecekteki belirsizlikleri azaltarak güven ortamı sağlamaktır.

- Tasarruf seviyesinde artış sağlaması: Kişi ve kurumlar karşılaşılabilecekleri zararları tazmin edebilmek için tasarruflarının bir kısmını sigorta primlerine yönlendirmektedirler.
- Fon birikimi sağlaması: Primler sigorta şirketleri tarafından değerlendirilir. Bu sayede para ve sermaye piyasalarına kaynak aktarımı gerçekleşmektedir.
- Zararların karşılanması: Risklerin gerçekleşmesi durumunda zararlar karşılanarak oluşan hasar aza indirilmektedir.
- Ülkeler arasındaki ilişkilerin artması: Reasürans anlaşmaları ile riskler ülkeler arasında da bölüşülmektedir (Bülükbaşı A, Pamukçu B, Sigortanın Temel Prensipleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009, s.2).

Sigortanın temel işlevlerinden sonra sigortanın ekonomik işlevlerine bakarsak; bu işlevler mikro ve makro işlevler olarak 2'ye ayrılır.

- Sigortanın Mikro İşlevleri:

Bu işlevler risk yönetimi ve girişimciler açısından önemlidir. Sigortacılığın temel işlevi, riskin büyük kitlelere dağıtılmasıdır. Bu sayede gerçekleşen risk sonucu ortaya çıkan kaybın karşılanabilir olması yaşanabilecek ekonomik çöküntüleri önler. Biriken büyük miktardaki fon, para ve sermaye piyasalarına aktararak yatırımların ve istihdamın artırılması sağlanır.

Nakliyat ve ihracat kredileri ile ilgili sigortalar uluslararası alanda ticaret yapılmasını kolaylaştırır. Bu durum uluslararası ticareti geliştirir.

GSMH içinde payı olan sigortacılık sektöründeki şirketler ödedikleri vergilerden dolayı devlet için bir gelir kaynağıdır.

- Sigortanın Makro İşlevleri:

Bu işlevler ekonomik işlevlerdir. Girişimciler, sigorta sistemi sayesinde potansiyel riskler için büyük miktarda güvence fonlarının girişime aktarılamamasının sebep olduğu fırsat maliyetlerine katlanmak zorunda kalmazlar. Sigorta primleri, fırsat maliyetlerinin çok daha altındadır. Bu sayede belirsizliklerin sebep olduğu bu maliyetlerin ürün fiyatlarına yansıtılması da önlenmiş olur.

Yatırımlar için gerekli olan krediler de sigorta güvencesi altındadır. Sigorta işletmelerinin fon yaratması sayesinde, son maliyetlerinin düşürülmesi ve ucuz yatırım sermayesi imkânı da sağlanmış olur.

1.2 Finans Sektöründe Sigortacılık

Toplumsal hayatta çok önemli olan sigortacılık sektörü ekonomi için de önemli hale gelmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörünün ekonomide önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise, en büyük problemin yeterli tasarruf olmamasından kaynaklandığı görülmektedir. Yeterli miktarda tasarruf olmaması da birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu ülkelerin ekonomik olarak kalkınabilmeleri artan tasarruflarla mümkün olabilir. Artan tasarruflar yatırım alanlarına yönlendirilecek ve böylece ekonomik kalkınma mümkün olacaktır. Bu noktada sigorta sektörünün rolü önemlidir. Çünkü sigorta sektörünün tasarruf sağlama ve fon yaratma özelliği vardır. Gelişmiş ülkelerde sigorta sektörünün yarattığı fonların ekonomideki yeri büyük olmakla beraber bu ülkelerde sigortacılık sektörü de gelişmiştir ve özellikle hayat sigortası ile yaratılan fonlar, sermaye piyasasında önemli yer tutmaktadır (Okunakul:2005:94).

Aşağıda Tablo 1’de finans sektörlerinin son beş yıla ilişkin aktif büyüklükleri ile 2017 yılındaki payları gösterilmiştir. Türk sigortacılık sektörünün, 2013-2017 yılları arasındaki Sigorta reasürans emeklilik şirketleri sırasıyla 64.3, 81, 98.4, 122.2, 152.3 Milyar TL’ye ulaşmış, ancak sektörün payı 2016 yılı sonunda %4,18 iken 2017 yılı sonunda %4,16 olarak gerçekleşmiştir. Sahip olduğu pay düşük olmasına rağmen piyasa içerisinde ikinci büyük etki alanına sahip sektördür. Türk finans sektörünün aktif büyüklükte %89.06’lık pay ile lider konumda bankalar bulunmaktadır. Finans sektöründeki payların bu kadar orantısız dağılımının sektör içerisinde haksız bir rekabet ortamı yaratması muhtemeldir. Bu durum, sigortacılık sektörünün bankalardan bağımsız bir şekilde büyümesinin önündeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1. Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri ve Payları 2013 – 2017

Milyar TL	2013	2014	2015	2016	2017	2017%
Bankalar	1.732,40	1.994,20	1.994,20	2.595,40	3.257,84	89,06
Sigorta Reas. Emek. Şirketleri	64,3	81	98,4	122,2	152,3	4,16
Emeklilik Yatırım Fonları	26,3	37,8	48	60,8	77,7	2,12
Menkul Kıymetler Yatırım Fonları	30,5	33,3	37,2	418	54,21	1,48
Finansal Kiralama Şirketleri	28,5	32,6	40,6	48,5	58,12	1,59
Faktöring Şirketleri	21,8	26,5	26,7	33,1	43,71	1,2
Tüketici Finansman Şirketleri	16	20,3	27,2	32,8	39,11	1,07
Aracı Kurumlar	14	15,1	15,3	21,2	23,06	0,63
Gayrimenkul Yatırım Ort.	18,7	22	21,3	25	26,92	0,74
Girişim Sermayesi Yatırım Ort.	1,2	1,5	1,3	1,1	2,59	0,07
GENEL TOPLAM	1.927,40	2.226,60	2.625,00	2,921,0	3,657,9	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Rapor, 2017

1.3 Sigortacılığın Dünyadaki Gelişimi

Sigorta kavramının deniz ticareti sırasında, deniz korsanları tarafından yapılabilecek saldırılara karşı malların korunması için alınan tedbirlerin sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir (İnel ve Çekici, 2013:136). Yaklaşık olarak 4000 yıl önce var olan Babil uygarlığında sigortacılığa benzer sistemlerle karşılaşılmaktadır. Tefeciler tüccarlara borç verdiklerinde, kervanların soyulma ve zarar görme ihtimaline karşılık tüccarlardan riskin karşılığı belli bir miktar para almaktaydılar. Babil hükümdarı bu yapılan uygulamaya daha sonra kanuna çevirmiştir. Bu kanunun özelliği zarara uğrayan kervanın zararlarının, tüm kervanlarca karşılanmasını öngörmektedir. Bu uygulamanın kara taşımacılığı için ilk örnek olduğu düşünülmektedir. Mevcut anlamıyla sigorta kavramı ekonomik gelişmelere bağlı olarak 14.yy’ da başlamış ve gelişme göstermiştir. İtalya’nın Venedik, Cenova ve Floransa şehirlerinde yoğun olarak sigortacılığın uygulandığı görülmektedir. İtalya’nın Cenova limanından 23 Ekim 1347 tarihinde kalkan Santa Clara isimli geminin yükü bir

mukavele ile sigortalanmış ve bu uygulama ilk sigorta poliçesi olarak tarihte yerini almıştır (www.tsb.org.tr).

İtalya’da uygulanan bu sigortalama sistemi, İngiltere’de de deniz ticaretinin gelişmesiyle birlikte bu ülkede de görülmüştür. İngiltere’de sigorta işlemleri için ilk defa 1574 yılında bir sigorta ofisi kurulmuştur. İngiliz hukukunda da sigortacılıkla ilgili düzenlemeler 1601 yılında yapılmıştır (Çipil, 2008:29), (Taş, 2015, s:133).

İngiltere’de sigortacılık 17.yy’a kadar tüccarlar tarafından yapılmaktaydı. Artan deniz ticareti ve bu alanda artan sigorta ihtiyacından dolayı bu yüzyıldan itibaren sigorta şirketleri kurulmaya başladı. Bunun dışında İngiltere’nin Londra kentinde 17.yy’da gerçekleşen büyük yangın birçok evi ve kiliseyi yok etmiş ve büyük maddi zarara sebep olmuştur. Bu olay uzmanlık alanı sadece yangın olan sigorta şirketlerinin kurulmasına sebep olmuştur. Londra 17.yy’dan sonra sigortacılık sektöründe dünyada lider konuma ulaşmıştır. Yine İngiltere’de bir ilk yaşanmış ve Londra’da Edward Lloyd isimli bir kişinin kahvehanesi yüklerini sigortalatmak isteyen kişilerle, bu yükleri sigortalamak isteyen tüccarların buluşma nokta olmuştur. Buradaki topluluk daha sonra Lloyd’s topluluğu adını almıştır. İngiltere Parlamentosu bu topluluk için 1871 yılında bir kanun (Lloyd’s Kanunu) çıkarmıştır (Akbay, 2010:43), (Taş, 2015, s:133).

Sigortacılığın modern anlamda gelişmesi ve sigorta şirketlerinin kurulması 17.yy ve 19.yy arasındadır. Özellikle 19.yy’da sanayinin gelişmesi, sigortaya olan talebi arttırmış ve sigortacılık önemli bir sektör haline gelmiştir. Günümüze bakıldığında, sigorta sektörü her alanda faaliyet göstermeye başlamış ve ülkelerin milli gelirleri içinde önemli bir paya sahip olmuştur (www.mfa.gov.tr).

1.4 Sigortacılığın Türkiye’deki Gelişimi

Türkiye’de sigortacılığın temeli yardımlaşma esasına dayanan ve batından bağımsız olarak geliştirilmiş pek çok sigorta sistemine dayanmaktadır.

Sigortacılık alanında Avrupa’daki gelişmelere rağmen, Osmanlı İmparatorluğu’nda sigortacılığın haram olduğu ve dine aykırı propagandalarından dolayı sigortacılık gelişme gösterememiştir.

Fransız ihtilalinden sonra 3 Kasım 1839 tarihinde gerçekleşen Tanzimat-ı Hayriye'nin açtığı yenilik hareketinden sonra sigortacılık faaliyetleri başlamış ve sigorta özel bir sözleşme olarak kabul edilmiştir. Yine bu dönemde sigorta ile ilgili kanunlar çıkarılmıştır. 1870 yılında İstanbul Beyoğlu'nda yaşanan yangın sigortaya olan ilgiyi arttırmıştır. Artan taleple birlikte yabancı şirketler de artmaya başlamıştır (Ererdi, 1998:31). İngiltere'de sigortanın gelişmesinin Büyük Londra yangınıyla olması gibi Osmanlı'da da benzer bir şekilde Beyoğlu yangını ile birlikte sigortacılığın önemi anlaşılmıştır (Taşkın ve Şener, 2005:996).

Sigorta şirketleri ile ilgili yasal düzenlemeler 1908 ve 1914 yılında yapılmıştır. Bu yıllarda yapılan düzenlemelerle sigorta şirketlerinin denetimi kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Düzenlemeler sigorta şirketlerinin teminat göstermesini ve vergi ödemesini yasalarla zorunlu kılmıştır. Bu düzenlemelerin sonucunda yabancı sigorta şirketlerinin bir kısmı yerli sigorta şirketleri ile ortaklık kurmuşlardır (Akbay, 2015:45).

Cumhuriyet kurulana kadar olan sigorta şirketlerinin isimleri Türk olmasına rağmen yabancı sermayeli şirketlerdir. O dönemde dini sebeplerle sigortaya karşı çıkıldığı için bir yabancı sermayeli sigorta şirketi, Şeyhülislamdan bir fetva alarak yabancı ülkelerde bulunan sigorta şirketlerince sigorta yapılabilmesini sağlamıştır. Böyle bir fetva nedeniyle Anadolu'da sigortacılık işlemlerini yabancı sigorta şirketleri yürütmüşlerdir (Gençosmanoğlu, 2003:101). Türkiye'de yerli sermayeli sigorta şirketlerinin kurulması Cumhuriyetin kurulmasından sonra başlamıştır. Kurulan yerli şirketlerle birlikte, bu şirketlerin faaliyetlerini düzenli bir biçimde yürütebilmesi ve reasürans faaliyetlerin yapılabilmesi ve kanun düzenlemeleri için çalışmalar başlamıştır. 1924 yılında çıkarılan bir kanunla sigorta şirketlerine yazışmalarında Türkçe kullanma zorunluluğu getirilmiştir. Bununla birlikte poliçelerin Fransızca ve İngilizce düzenlenmesi uygulaması yürürlükten kalkmıştır. Sigorta kulübü kurulmuş ve bu kulüp zamanla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRBS)'ne dönüşmüştür. Dünya'da ilk reasürans tekli unvanına sahip Milli Reasürans T.A.Ş. faaliyetine 1929 yılında başlamıştır. Milli Reasürans'ın kurulmasıyla Türkiye'deki tüm sigorta şirketleri topladıkları primin yarısını buraya devretmeye zorunlu tutulmuşlardır (Elbeyli, 2001:18). Milli Reasürans T.A.Ş. sigortacılığın millileştirilmesine hizmet etmiştir. Burada amaç sigorta primlerinin ülkede kalması ve tasarruf sağlamaktır. Bunun yanında yabancı şirketlerin sektörü ellerinde tutmasının önüne de geçilmiştir. 1935 yılında yerli sermaye ile Güven Sigorta kurulmuştur. Onun arkasından 1936 yılında Anadolu Türk Sigorta şirketi

kurulmuş ve 1942 yılında kurulan Doğan Sigorta ilk özel sermayeli şirket olmuştur. 1959 yılında ise 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Sigortacılığın Türkiye'deki geçmişine bakarak, gelişme sürecinin Osmanlı'nın son dönemlerine denk geldiği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla hızlandığı söylenebilir.

Bu süreç aşağıdaki gibi ayrılabilir;

- Cumhuriyetin ilanı ile 1960 arası (Düzenleme dönemi)
- 1960 – 1980 arası (Durağan dönem)
- 1980 den günümüze (Değişim dönemi) (Çipil, 2008:62).

1966 – 1988 yılları arasında sigorta şirketi kurulması yasaktı. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 1988 yılından sonra sigorta şirketi kuramama yasağını kaldırmış ve kanuni yükümlülüğünü yerine getirmek kaydıyla sigorta şirketi kurulmasına izin verilmiştir. Bu tarihten itibaren sigorta şirketi sayısı hızla artmıştır (Taşkın ve Şener, 2005:17). Ticaret Bakanlığı denetimine tabi olan sigortacılık sektörü 18 Aralık 1987 tarihinde 303 sayılı K.H.K ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanmıştır. 20 Aralık 1994 tarihinde 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sigorta primlerinde serbest tarife uygulamasına geçiş, zorunlu sigortalar hariç 1990 yılından sonra olmuştur (Kızıltan, 2011:18).

1.5 Türkiye'de Sigorta Sektörünün Genel Görünümü

Ülkemizde sigorta şirketleri hayat ve emeklilik ile hayat dışı alanda olmak üzere 2 şekilde faaliyetlerini sürdürmek olup, bunların dışında reasürans şirketleri de bulunmaktadır.

Tablo 2'de 2013 – 2017 yılları arasında hem hayat dışı dalında, hem de hayat ve emeklilik dalında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sayıları verilmiştir. Tablo 2'de sigorta şirketlerinde 2013-2017 yılları itibariyle bir artma veya azalma olmadığı görülmektedir.

Tablo 2. Sigorta Şirketlerinin 2013 – 2017 Yılları Arası Sayıları

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017
Hayat Dışı	33	36	36	36	36
Hayat ve Emeklilik	29	29	28	26	23
Genel Toplam	62	65	64	62	59

Kaynak: www.tsb.org.tr

Tablo 3'e bakıldığında ise, en fazla prim üretiminin kara araçları sorumluluk sigortalarında gerçekleştiği, en az prim üretiminin ise raylı araçlar sigortasında gerçekleştiği görülmektedir. Bir önceki yıla göre hukuksal koruma branşında %82,77 oranında artışla en yüksek prim üretim değişimi olmuştur. Hayat dışı sigorta prim üretimi, hayat sigortası prim üretiminden yüksektir. Ancak bir önceki 6. aya göre hayat sigortasının prim üretimi artışında %35,8'lik bir artış gerçekleşmiştir.

Tablo 3. 01.01.2017 – 31.12.2017 arası Sigorta Şirketlerinin Branş Bazında Prim Üretimi

	İLK 6 AY		İkinci 6 Ay			
Branş Adı	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	Toplam Üretim (TL)	Pazar Pay ı%	Değişim %	Reel Değişim %
KAZA	1.681.66.334	%4,24	1.431.582.588	%4,04	%17,47	%4,96
HASTALIK-SAĞLIK	5.028.210.997	%12,68	4.226.078.010	%11,92	%18,98	%6,31
KARA ARAÇLARI	6.914.873.075	%17,44	6.170.691.462	%17,41	%12,06	%0,13
KASKO	6.914.873.075	%17,44	6.170.691.462	%17,41	%12,06	%0,13
RAYLI ARAÇLAR	11	0	11.068	0	0	0
HAVA ARAÇLARI	114.153.481	%0,29	105.544.386	%0,3	%8,16	%-3,36
SU ARAÇLARI	218.148.439	%0,55	177.523.623	%0,5	%22,88	%9,8
NAKLİYAT	651.957.892	%1,64	549.455.622	%1,55	%18,66	%6,02
YANGIN VE DOĞAL AFETLER	5.745.814.995	%14,49	4.827.636.262	%13,62	%19,02	%6,34
GENEL ZARARLAR	4.355.429.952	%10,98	3.498.930.670	%9,87	%24,48	%11,22
KARA ARAÇLARI SORUMLULUK	12.994.973.501	%32,77	12.931.210.415	%36,48	%0,49	%-10,21
TRAFİK-YEŞİL KART DAHİL	12.428.693.997	%31,34	12.433.651.634	%35,08	%-0,04	%-10,69
HAVA ARAÇLARI SORUMLULUK	131.775.217	%0,33	128.611.351	%0,36	%2,46	%-8,45
SU ARAÇLARI SORUMLULUK	26.402.168	%0,07	22.117.064	%0,06	%19,37	%6,66
GENEL SORUMLULUK	1.021.217.237	%2,57	816.065.370	%2,3	%25,14	%11,81
KREDİ	173.718.087	%0,44	171.623.322	%0,48	%1,22	%-9,56
KEFALET	50.021.130	%0,13	30.392.023	%0,9	%64,59	%47,06
FİNANSAL KAYIPLAR	325.760.102	%0,82	234.860.838	%0,66	%38,7	%23,93
HUKUKSAL KORUMA	225.030.843	%0,57	123.119.421	%0,35	%82,77	%63,31
DESTEK	1.318.624	0	2.535.191	%0,01	%-47,99	%-53,53
HAYATDIŞI OPLAM	39.660.483.104	%85,3	35.447.988.684	%87,6	%11,9	0
HAYAT TOPLAM	6.844.080.012	%14,7	5.038.808.257	%12,4	%35,8	%21,4
GENEL TOPLAM	46.504.563.115	%100	40.486.796.941	%100	%14,9	%2,6

Kaynak: www.tsb.org.tr

Tablo 4. Yıllar İtibariyle Prim Üretim Miktarları, Çalışan Sayısı ve Değişim Oranları

Yıl	Şirket Sayısı	Prim Üretimi	Değişim %	Toplam (Şirket + Doğrudan Satış Personeli)	Değişim %
2013	62	24.229.615.735	21,72	18.153	2,47
2014	65	25.989.552.680	7,3	19.353	6,6
2015	64	31.025.897.629	19,38	19.391	0,2
2016	62	40.486.796.941	30,49	19.652	1,34

Kaynak: www.tsb.org.tr

Tablo 4’te prim üretiminin yıllar itibariyle artış gösterdiği ve en yüksek prim üretim oranının bir önceki yıla göre %30,49’luk bir atışla 40.486.796.941 TL’lik üretim ile 2016 yılında olduğu görülmektedir. Şirketlerin genel müdürlük ve bölge müdürlüğü çalışan (Şirket + Doğrudan Satış Personeli) sayısı 2014 yılında %6,6’lık bir artış gösterirken diğer yıllarda artışın çok düşük olduğu gözlenmektedir.

Sigma’nın raporunda, Türkiye’de 2016 yılındaki askeri darbe teşebbüsü sonucunda sigorta sektöründeki büyümenin yavaşladığı belirtilmiştir. Sigorta yoğunluğu ve bu yoğunluğun içinde gelişmekte olan piyasalarda, 2016 yılında Türkiye 30. sıradadır. 2016 yılında Türkiye prim üretiminde 13.085 milyon USD’lik prim üretimi ile dünyada 36. Avrupa’da 18. sırada yer almaktadır ve dünyadaki toplam prim tutarının yüzde 0.28’ini oluşturmaktadır. 2016 yılında Türkiye Hayat prim üretiminde 1.644 milyon USD prim üretimi ile dünyada 47, Avrupa’da 22. sırada yer almaktadır ve dünyadaki toplam prim tutarının yüzde 0.06’sını oluşturmaktadır. 2016 yılında Türkiye hayat dışı prim üretiminde 11.440 milyon USD prim üretimi ile dünyada 22. Avrupa’da 11. sırada yer almaktadır ve dünyadaki toplam prim tutarının yüzde 0.54’ünü oluşturmaktadır. 2016 yılında sigorta primlerinin GSYİH’ya oranı toplamda %1,55, hayat

branşında %0,19, hayat dışı branşta ise %1,36'dır. Dünya'da 73. sırada, Avrupa'da ise 28. sırada yer almaktadır (Swiss Re Institute sigma no 3/2017 37).

Tablo 5. 2016 yılında Sigorta Prim Üretiminde ilk 10 Ülke Prim Üretimi ve Dünyadaki Pazar Oranı

Sıralama	Ülke	Prim Büyüklüğü (Milyon ABD Doları)		Değişim %		
		2016	2015	Nominal USD	Enflasyon Düzenlemesi	Dünya Pazarındaki Payı
1	ABD	1.352.385	1.318.485	2,6	1,3	28,58
2	Japonya	471.295	448.611	5,1	-5,1	9,96
3	Çin Halk Cumhuriyeti	466.131	386.500	20,6	20,5	9,85
4	İngiltere	304.208	328.883	-7,5	3,7	6,43
5	Fransa	237.644	238.011	-0,2	-0,1	5,02
6	Almanya	215.021	214.494	0,2	0	4,54
7	Güney Kore	170.862	164.997	3,6	1,7	3,61
8	İtalya	162.383	167.736	-3,2	-2,8	3,43
9	Kanada	114.523	114.420	0,1	2,3	2,42
10	Tayvan	101.445	95.979	5,7	5,6	2,14
Toplam		3.595.897	3.478.116	2,7	2,71	75,98

Kaynak: https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/sigma3_2017_en.pdf

USD bazında sigorta prim üretiminde ilk 10'da yer alan ülkelerin yer aldığı Tablo 5'te; ilk sırada 1.352.385 USD prim ile dünya sigorta pazarının %28,58'lik kısmını elinde tutan Amerika Birleşik Devletleri olduğu görülmektedir. İkinci sırada 471.295 USD prim üretimi ve %9,96'lık pazar payı ile Japonya, üçüncü sırada ise 466.131 USD'lik prim üretimi ve %9,85'lik Pazar payı ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin yer aldığı görülmektedir. Swiss Re Institute Sigma No 3/2017 raporuna göre; Dünya genelinde toplam prim üretimi 2015 yılında 4.597.680 milyon USD iken 2016 yılında 4.732.188 milyon USD'ye yükselmiştir.

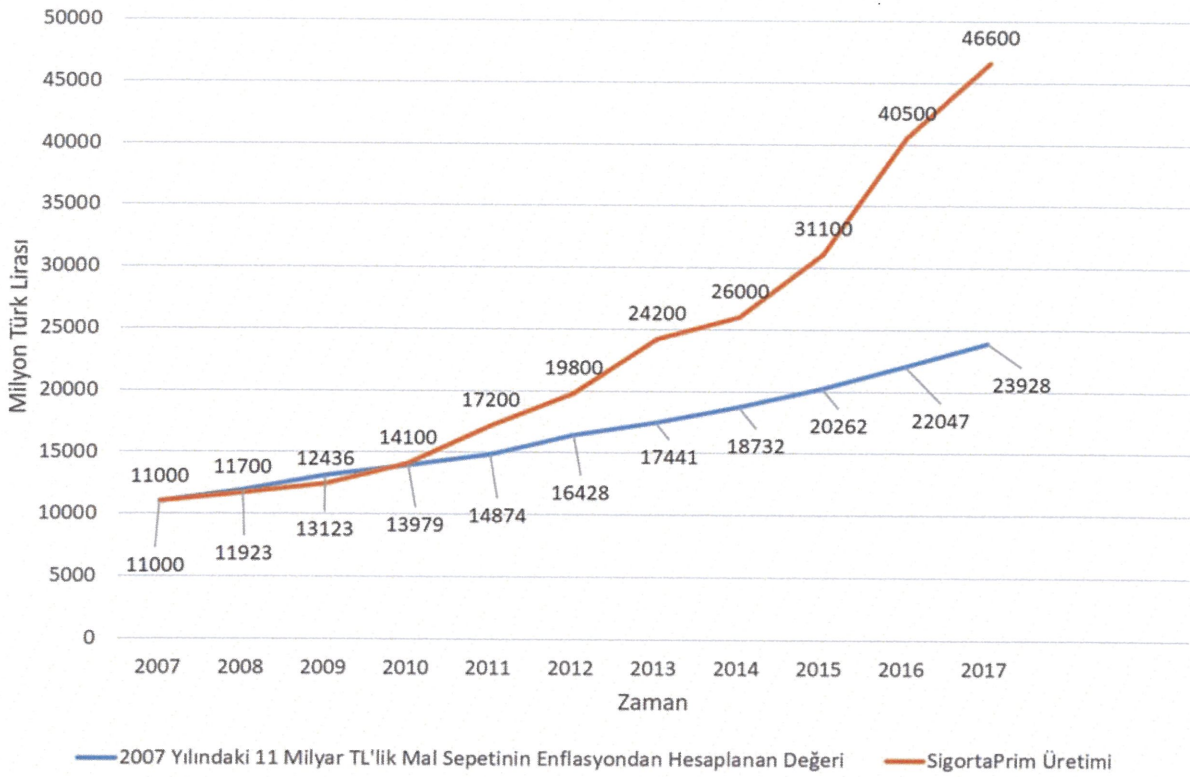
Türkiye Sigorta Birliği'nin açıkladığı 2017 yılsonu rakamlarına göre; Türkiye sigortacılık sektörü önceki yıla kıyasla yaklaşık %15 oranında artışla 46,6 milyar TL prim üretmiştir. Prim dağılımlarına bakıldığında ise, %85'i hayat dışı branşlar, %15'i hayat branşındadır. Hayat dışı branşlarda önemli ağırlığa sahip kara araçları sorumluluk sigortalarında kaydedilen %0,8 gibi cüzi bir artış nedeniyle toplam prim içinde söz konusu branşların ağırlığı 2016 yılında %88 iken 2017

yılında %85'e gerilemiştir. Sektör prim üretiminde önceki yıl kaydedilen %30,5 oranındaki artışın 2017 yılında, önemli oranda azalarak %15 seviyesine inmesinin başlıca nedeni, hayat dışı prim üretiminde en büyük paya sahip olan kara araçları sorumluluk sigortalarında neredeyse hiç büyüme gerçekleşmemiş olmasıdır. 2017 yılında mevzuatta yapılan değişikliklerle, bu branşta tavan fiyat uygulaması başlatılmış, hasar prim oranı ya da hasar potansiyeli yüksek araçlara ilişkin prim ve sorumlulukların tüm sektör tarafından belli bir sistem çerçevesinde paylaşımını öngören "Riskli Sigortalılar Havuzu" oluşturulmuştur. Tavan fiyat uygulamasına bağlı olarak prim üretiminin geçen yıl ile neredeyse aynı seviyede kalması, bu branşın hayat dışı prim içindeki payını azalttığı gibi, sektör büyümesini de olumsuz etkilemiştir (Milli Reasürans Faaliyet Raporu, 2017).

1.6 Türkiye'de Sigorta Pazarı

Gelişmekte olan ülkelerde, sigortacılık GSYİH'ya paralel olarak gelişmektedir. Bir ülkenin sigorta sektörünün GSYİH'daki payı ne kadar yüksek olursa, ekonomisi de o kadar hızlı gelişmektedir. Sonuç olarak gelişmekte olan ülkelerde sigortacılık sektörü de gelişmektedir. Sigortacılığı etkileyen bir diğer faktörde kişi başına düşen milli gelirdir. Kişi başına düşen milli gelir arttıkça buradan sigortaya ayrılan pay da artmaktadır. Sigortaya ayrılan payın artması da toplam prim üretimini arttırmaktadır. Tam tersi bir durumda ise gelir azaldıkça sigortanın payı azalmakta ve toplam prim üretimi düşmektedir.

Sigortacılık sektörü için önemli parametrelerden bir tanesi de enflasyondur. Yüksek enflasyon sigortacılık sektörü için olumsuz koşullar yaratır. Bundan dolayı enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde sigortacılığın gelişimi de yavaş olacaktır. Paranın değerinin düşeceği algısı, sigorta poliçelerinin satın alınmasına engel olur. Kısacası yüksek enflasyon, sigorta sektörünün oranını düşüren bir etkidir. Buradan yola çıkarak Türkiye'de gerçekleşen yüksek enflasyon oranlarının Türk sigorta sektörünü olumsuz etkilediği söylenebilir. Özellikle hayat branşı önemli biçimde etkilenmektedir. Türkiye'de sigorta sektörünü etkileyen bir diğer olumsuz durum ise, dini inançlardan kaynaklanan kadercilik anlayışıdır. Kadercilik anlayışı insanları kurallardan uzaklaştırarak, kuralsız yaşamaya yönlendirmektedir. Bir başka konu ise sigorta şirketlerinin bir riskin gerçekleşmesinde kusurlu olan üçüncü şahıslardan tahsil ettikleri tutarlardır.

Şekil 1. Enflasyona Karşı Sigorta Prim Üretimleri

Yukarıdaki grafikte enflasyona karşı Türk Lirasının değer kaybıyla Türkiye’deki sigorta prim üretimleri karşılaştırılmıştır. Mavi çizgi, 2007 yılındaki 11.000 Milyon TL’lik bir mal sepetinin yıllar içindeki karşılığı göstermektedir. Hesaplamalarda TCMB enflasyon hesaplayıcısı aracı kullanılmıştır. Örnek vermek gerekirse 11.000 Milyon TL’nin 2017 yılındaki alım gücü ile 23.928 Milyon TL’nin 2017 yılındaki alım gücü birbirine eşittir.

Enflasyona karşı rakamlar hesaplanırken 2007 yılı için 11.000 Milyon TL seçilmiştir. Bunun nedeni, 2007 yılında Türkiye’deki toplam sigorta prim üretiminin 11.000 Milyon TL olmasıdır. Bu şekilde 2007 yılından itibaren enflasyona karşı olan değer kaybı ve sigorta prim üretimleri daha rahat bir biçimde karşılaştırılabilmektedir.

Şekil 1’de verilen grafik incelendiğinde, 2007 – 2017 yılları arasında Türkiye’deki toplam sigorta prim üretimi enflasyon oranının çok üzerinde artmıştır. Bu yıllar arasında toplam enflasyon %117.52 olarak gerçekleşirken, toplam sigorta prim üretimi yıllar arasında %323.63 oranında artmıştır.

Türkiye'nin sigorta pazarının özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir:

➤ Güçlü Taraflar

- Riskler teminat altına alınarak milli servet korunmaktadır.
- Reasürans anlaşmaları ile risk uluslararası olarak paylaşılmaktadır.
- Uluslararası alanda gelişen sigorta teknikleri reasürans anlaşmaları sayesinde Türk sigorta şirketlerinde de uygulanmaktadır. Böylece uluslararası standartlar yakalanmaktadır.
- Sektör uluslararası bir sektör olduğu için AB normlarına uymaktadır.
- Yetişmiş insan gücü mevcuttur
- Yabancı yatırımcıların katkıları da eklenince Türk sigorta sektörünün ürün yelpazesi gelişmektedir.
- İstihdam sağlayarak sosyal refaha katkı vermektedir. Sermaye piyasasına ciddi miktarda fon yaratmaktadır.
- Yabancı yatırımcılar tarafından yatırım potansiyeli yüksektir.
- Toplumsal olarak duyulan kaygıyı azaltmaktadır.

➤ Zayıf Taraflar

- Ülke çapında yaygın değildir.
- Vergi sistemi olumsuz durum yaratmaktadır.
- Yasalar henüz yeterli değildir.
- Zorunlu sigortalar yeterli denetim mekanizması olmadığı için yapılamamaktadır.
- Teknoloji kullanma konusundaki yetersizlikler bir zayıflık oluşturmaktadır. 2005 yılından itibaren kullanılmakta olan ve sigortalının geçmişi hakkında bilgi veren TRAMER sistemi bilgi paylaşımını biraz daha kolaylaştırmıştır.
- Ürün çeşitliliği yeterli değildir.
- Hizmet kalitesinde diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında eksiklikler bulunmaktadır. Örnek verilecek olursa kazalarda bazı sigorta şirketlerinin hasar ödeme sürelerinde yaşanan gecikmeler önemli bir problemdir. Bunun dışında hayat branşı yeteri kadar gelişmemiştir. Toplanan fonlar etkin olarak değerlendirilememektedir.

- Sigorta sektörü sağlık, eğitim, sanat ve spor projelerinde sosyal faydalar sağlamasına rağmen tanıtımları yeteri kadar yapılamamaktadır.
 - Türkiye’de yeterli sayıda şirketin bulunmaması reasürans anlaşmalarının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum da maliyet artışına neden olmaktadır.
 - Risk analizleri uygun biçimde yapılamamaktadır. Bu durum fiyatların gerçekçi seviyelerde belirlenmesini engellemektedir.
- Fırsatlar
- AB’ye giriş süreci sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır.
 - Uluslararası şirketlerle yapılan ortaklıklar sektöre katkı sağlamaktadır.
 - Yerli şirketler birleşerek sektördeki paylarını arttırmaktadır.
 - Büyüme potansiyeli, yeni yatırımlar için fırsat oluşturmaktadır.
 - Milli gelirdeki artış sektörün cazibesini arttırmaktadır.
 - Rekabetin artması, kaliteyi de arttırmaktadır.
- Tehditler
- Denetleme mekanizmasının etkin ve güncel olmayan yöntemlerle yapılması ciddi bir sorundur.
 - Ekspertiz için açılan kurslara katılanlar sınavla belirleniyor olduğu için, sektörde deneyimi olan pek çok kişi eksper olamamakta, hiç sektör bilgisi olmayan yeni mezun kişiler ekspertiz bir iş bulma müessesesi gibi algılanmaktadır.
 - Sigortacılık eğitiminin yaygınlaştırılma girişimleri başarılı olamamıştır.
 - Sektördeki rekabete bakıldığında çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Düşük maliyetli, tanınmış markalara sahip, alternatif ürünleri sunan şirketlerin, yerli sermayeli şirketleri sektör dışına itmesi bir tehdit oluşturmaktadır.
 - Sosyal güvenlik sistemi ile tam entegre olunamamıştır.
 - Sigortanın sadece varlıklı kesim için gerekli olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu sayılan maddelere bakıldığında, Türkiye’deki sigorta pazarının geleceğinin güçlü olacağı değerlendirilmektedir (Özyalçın, 2017) (Yıldırım ve Başar, 2013:6164’den derlenmiştir).

BÖLÜM II

YABANCI SERMAYE KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

2.1 Yabancı Sermaye Kavramı

Bir ülkenin sermayesinin başka bir ülkeye girerek, girdiği ülkedeki sermaye stokuna ortak olması yabancı sermayenin en kısa tanımıdır. Bir başka deyişle yabancı sermaye başka ülkeden temin edilen maddi veya teknoloji kaynaklardır. Burada önemli olan konu bu kaynakların geri ödemek üzere alındığıdır.

Hazine Müsteşarlığı yabancı sermayeyi, TCMB tarafından alınabilen ve satılabilen nakdi sermaye, her türlü makine, teçhizat ve bu nitelikteki mallar, müsteşarlıkça kabul edilen her türlü marka, patent ve fikri haklar, yabancı sermayeli kuruluşlardaki yabancıların hissesine denk gelen kar, temettü, tazminat bedelleri ve lisans, teknik destek, yönetim gibi yapılan anlaşmalar karşılığında ödenecek tutarların kredi, ana para ve faiz ödemelerinin değerleri olarak tanımlamıştır.

OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Raporu) ise yabancı sermayeyi, yabancı bir yatırımcının şirket için tekrar yatırıma aktarılacak olan kazanç payı, hisse veya borç senedi alımı, sağladığı ticari ve diğer krediler, nakit dışı makine ve üretim hakları alımları olarak tanımlamıştır.

2.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı

“The Benchmark Definition of Foreign Direct Investment” adıyla yayınlanan tanımda doğrudan yabancı sermaye yatırımı, bir yatırımcının farklı bir ülkede uzun vadeli ekonomik çıkar elde etmek için yaptığı yatırım olarak geçmektedir. Buradaki önemli nokta yatırımın uzun dönemli olmasıdır.

Türkiye’de 17 Haziran 2003 tarih ve 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu uygulanmaktadır. Bu kanun çerçevesinde verilen tanımlar aşağıdaki gibidir:

Türkiye’de doğrudan yatırım yapan; başka bir ülkenin vatandaşı olan kişiler veya başka bir ülkede yaşayan Türk vatandaşları ve başka bir ülkenin yasalarıyla kurulmuş tüzel kişiler yabancı yatırımcıdır.

Yukarıda tanımı yapılan yabancı yatırımcı tarafından yurt dışından getirilen nakit sermaye, şirket menkul kıymetleri, makine ve teçhizat, sınai ve fikri mülkiyet hakları doğrudan yabancı yatırımdır. Yine yabancı yatırımcı tarafından yurt içinde sağlanan, yeniden yatırımda kullanılacak mali değeri olan her türlü hakları da yabancı yatırımdır. Yurt içinden sağlanan iktisadi kıymetler aracılığı ile yeni şirket kurmak veya mevcut şirkete şube açmak, menkul kıymetler dışında hisse edinmek ve menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan mevcut bir şirkete ortak olmak da yabancı yatırımdır.

2.2.1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım Akımları ve Yatırım Özellikleri

Yabancı bir yatırımcının yabancı bir sermaye yatırımı girişimine sağladığı sermaye veya yatırım girişimden elde ettiği sermaye, doğrudan yabancı sermaye yatırım akımlarını ifade eder. Bu yatırım kapsamı öz sermaye, yatırıma dönüşmüş kazanç ve işletme iç borçlanmalarından oluşur. Yatırımcının başka bir ülkedeki bir girişimin hisselerini satın alması öz sermayedir. Yatırımcının gelirlerdeki payından tekrar yatırıma yönlendirilen kazançlar, yeni yatırıma dönüşmüş kazançlardır. Yatırımcılarla ilgili girişimler arasındaki borç ve alacaklar ise şirket içi borçlanmalardır.

Doğrudan yabancı yatırımcılar şirketlerin sadece mülkiyetini almazlar. Bunun yanında yönetim ve denetim faaliyetlerinde de aktif rol oynarlar (Harmancı, 2004). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını yapan yatırımcılar maliyetlerden daha çok karlarla ilgilenirler. Doğrudan yatırım uzun dönemli bir sermaye hareketi olduğu için ülkedeki makro dengeleri bozmazlar. Yabancı yatırımların çok büyük kısmı uluslararası şirketler tarafından yapılır. Yabancı yatırımlar genellikle ülkeye döviz girişi ile yapılır. Fakat her zaman döviz girişi olmak zorunda değildir.

2.3 Yabancı Sermayenin Geliş Şekilleri

Yabancı sermayenin genellikle piyasalara dört farklı şekilde geldiği görülmüştür. Bunlar aşağıdaki gibi açıklanabilir.

1. Doğrudan yatırımlar
2. Portföy yatırımları
3. Diğer (Krediler)
4. Rezervler

2.3.1 Doğrudan Yatırımlar

Bir yatırımcının yabancı bir ülkedeki şirkette sürekli kazanç sağladığı uluslararası yatırım doğrudan yatırımdır. Bir yatırımın doğrudan yatırım olabilmesi için yatırımcının şirketin %10 veya daha fazlasına sahip olması gereklidir. Bir şirketin hisse senetlerinin %10 veya daha fazlasına sahip olduğu durumlarda doğrudan yatırım kapsamına girer.

Olumsuz siyasi gelişmelerin Türkiye'deki risk algısını arttırmamasından dolayı doğrudan yatırım girişlerinde 2007 yılından 2010 yılına kadar düşük bir seyir izlemektedir. Yurt içine doğrudan yatırımların diğer önemli bileşeni olan gayrimenkul yatırımları, 2012 yılında yabancılara Türkiye'de mülk almayı kolaylaştıran ilgili yasanın değiştirilerek uygulama tebliğinin çıkarılması ile birlikte 2013 yılından başlayarak 2017 yılının sonuna kadar hızlı bir artış göstermiştir. (TCMB Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Sempozyumu Raporu 2017-III).

2.3.2 Portföy Yatırımlar

Portföy, doğrudan yatırım ve rezerv varlıklar olmayan, mevduat ve krediler gibi varlık ve yükümlülükleri kapsar. Dolaylı yabancı sermaye yatırımı olarak da tanımlanan portföy yatırımları, bir kişinin veya bir şirketin yerleşik bulunduğu ülke dışındaki sermaye piyasalarına ait borsalarda işlem gören şirket hisse senetlerine, yatırım fonlarına, şirket tahvillerine, vadeli işlem ve opsiyon (Finansal Türev) enstrümanlarına ve devlet garantili bonolara veya tahvillere yaptığı yatırımlardır. Kısa vadeli karaktere sahip portföy yatırımlarında ise sadece para girişi olmaktadır. Portföy yatırımları yurt içi şirketlerin yurt dışındaki yatırımları ile yurt dışı şirketlerin yurt içindeki

yatırımlarından oluşur. Portföy yatırımı gerçekleştiren yatırımcının amacı, sermaye kazancı ve dağıtılan kar payları ile finansal getirisini maksimize etmektir (TBMB Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Raporu 2017-III).

Portföy yatırımlarını etkileyen faktörlerin başında ekonomik ve siyasi istikrar gelmektedir. Jeopolitik riskler, küresel ekonomik ve siyasi gelişmeler, ekonomik ve siyasi istikrar, yatırımcıların risk alma istekliliğini etkilediği gibi yatırımların bileşimini de etkilemektedir. İstikrarsız ortamlarda, doğrudan yatırımcının sanayi yatırımını nakde çevirmesi çok kolay olmamakta yüksek riskle karşılaşmaktadır. Portföy yatırımlarının ülkeyi terk etmesi daha kolay olmakla birlikte, bu iki yatırımcı tipi de karşılaşacakları riskleri en aza indirmek için istikrarlı ortamları tercih etmektedir.

Bankalar ve diğer sektörlerin toplamından oluşan yurt içi yerleşiklerin yurt dışındaki portföy yatırımları, 2017 yılında bankaların likidite tercihlerinin bir sonucu olarak yurt dışı portföylerini azaltması nedeniyle düşüş göstermiştir.

2.3.3 Diğer (Krediler)

Banka kredileri olarak adlandırılırlar. Diğer yatırım girişlerinde, 2017 yılında bankaların yurt dışı menkul kıymet ihracı yoluyla fon girişlerine yönelmeleri döviz kredisi kullanımlarını azaltmıştır. Bu çerçevede 2017 yılında bankaların 792 milyon ABD doları net kredi geri ödemesi gerçekleştirdikleri görülmüştür. Diğer sektörler ise bu dönemde ağırlıklı olarak kısa vadeli olmak üzere 1,5 milyar USD net kredi kullanıcısı olmuştur.

2.3.4 Rezervler

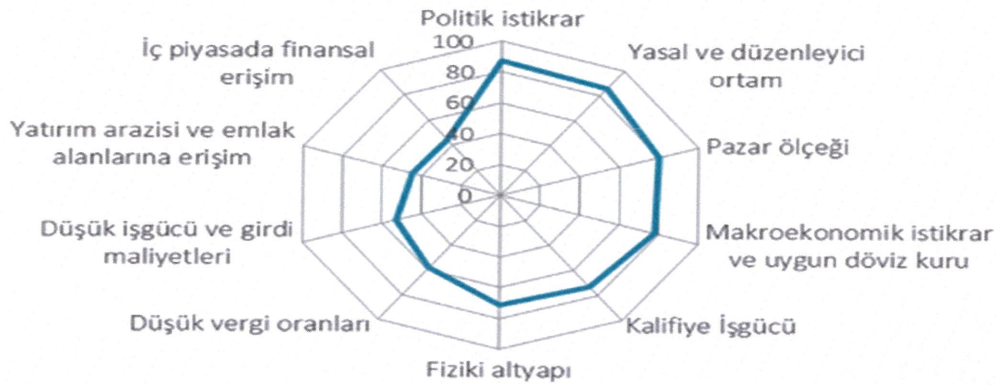
TCMB tarafından kontrol edilen, devletin döviz cinsinden borçlarını ödemek, ülke dışından kaynaklı şoklara karşılık döviz stoku bulundurmak, para piyasalarını desteklemek ve güven vermek için kullanıma hazır olan dış varlıklardır (TCMB Bülten Eylül 2017 Sayı:47).

Merkez Bankası rezervlerinin 2017 yılında 1.9 milyar USD arttığı görülmektedir. Bu artışın temel sebebi portföy yatırım kaynaklı girişlerdir.

2.4 Yabancı Sermayenin Bir Ülkeye Akışını Etkileyen Faktörler

Yabancı sermaye akışını etkileyen önemli unsurların başında yasal düzenlemeler ve vergi politikaları gelmektedir. Türkiye’de yabancı sermaye akımlarının önünde hiçbir engel olmadığı gibi yatırım ortamının iyileştirilmesi ve yatırımcılar açısından Türkiye’nin cazip kılınması için gayret gösterilmektedir. Yabancı yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen önemli unsurlardan biri de kredi derecelendirme kuruluşlarının verdiği ülke notlarıdır. Kredi derecelendirme kuruluşları değerlendirme yaparken ekonomik ve politik riskleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Kredi derecelendirme kuruluşlarından düşük not alan ülkeler yüksek risk algısı taşımaktadır. Yüksek risk algısı taşıyan ülkeler de fon temininde zorlanmaktadırlar. Kamunun yanında, özel sektör de borçlanma ve yabancı ortak bulma konusunda sıkıntı yaşayabilmektedir.

Dünya Bankası (DB) raporuna göre; yatırımcıları farklı ülkelere yatırım yapmaya iten faktörlerin başında pazar ve etkinlik arayışı gelmektedir. Raporun sonuçlarına göre; Şekil 2’de gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı yatırım (DDY) kararlarını etkileyen unsurları göstermektedir.

Kaynak: Dünya Bankası
(2018), 2017/2018
Küresel Yatırım
Rekabetçiliği Raporu

Şekil 2. Gelişmekte Olan Ükelere DDY Kararlarındaki Unsurların Önem Sırası (%)

Yatırımcılar sırasıyla politik istikrar, yasal ve düzenleyici ortam arayışı içindedirler. Pazar ölçeğinin yani üretimde makroekonomik ve kur istikrarı, kalite arayışı arttıkça kalifiye iç gücü,

fiziksel altyapı, düşük vergi oranları, düşük işgücü ve girdi maliyetleri, yatırım arazisi ve emlak alanlarına erişim gibi bileşenlerin önemi artmaktadır. Böylelikle firma kuruluşlarını daha aktif kılan ve yerli tedarikçilerle güçlü bağlantılar kurabilen ülkelere öncelik sağlamaktadır.

2.5 Doğrudan Yabancı Sermayenin Ülke Ekonomisi ve Büyüme Üzerindeki Etkileri

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, yatırım yapılan ülkeye; döviz girişi, sermaye birikimi, istihdam, teknoloji transferi, yerli girişimcilerin gelişmesini ve üretim kapasitesini artırma konularında fayda sağlar. Tüm bu faydalarının sonucu olarak yatırım yapılan ülkede üretim ve büyüme hızı artar, dış ödemeler dengesi olumlu etkilenir, iç piyasanın rekabet gücü olumlu yönde artar, işsizlik azalır ve ödenen vergiler sayesinde ülkeye gelir sağlanır. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı sermayenin en büyük etkisi milli geliri artırmasıdır.

2.6 Yabancı Sermaye ve Türkiye'nin Durumu

Yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik katkıları arasında en önemli olanı istihdama sağladığı katkıdır. Çünkü yabancı sermaye; ülkeye getirdiği yeni iş yapma biçimi, yönetim tarzı, teknolojisi ve bunları karşılayacak nitelikteki personel istihdamı sağlamak isteyecektir. Böylece istihdam oranını arttırmakla kalmayıp, istihdam edilen personelin beceri ve yeteneklerini de arttıracaktır.

Uluslararası doğrudan yatırımların Türkiye'ye sağladığı direk ve dolaylı katkılar uzun vadede kalıcı etkiler yaratarak ekonomik kalkınmada, büyümede, uluslararası alanda, rekabet gücünde, iş yaşamında ve verimlilik artışında, yeni üretim stratejilerinde, istihdamda ve iş gücünün niteliğini arttırmada kaldıraç görevi görmektedir. Hatta bu durum kayıtlı ve izlenebilir olması nedeniyle kayıtlı ekonominin gelişmesinde de önemli role sahiptir.

Türkiye 2001 krizinin etkilerini dünyaya etkisine göre daha az kayıpla atlattmış, daha sonra yaşadığı değişimler ve gelişmelerle daha dinamik ve dünya ile daha fazla bütünleşen bir yapıya sahip, yabancı sermayeyi ülkemize çekmiş ve yatırımlarını arttırmak konusunda önemli bir yol kat etmiştir.

Uluslararası doğrudan yatırımlar kapsamında Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Türkiye; 2018 yılı Ocak-Şubat döneminde kurulan yabancı sermayeli şirket sayısı 1.295 adet ve şube ile birlikte 60.280 rakamına ulaşmıştır (Tisk Cilt:56, Sayı:3, 2018).

Merkez Bankası tarafından yayınlanan rakamlara bakıldığında ise, 2018 yılı Ocak-Şubat dönemi verilere göre; Türkiye’de 342 milyon USD AB ülkeleri kaynaklı olmak üzere toplamda 617 milyon USD doğrudan yatırım girişi olmuştur. AB ülkeleri tarafından yapılan yatırımlarında Hollanda 158 milyon USD ile ilk sırayı almıştır. Bu da gösteriyor ki büyüme de AB ülkelerinin payı oldukça büyüktür.

Yatırımlar, büyüme hızını etkileyen en önemli faktördür. Büyüme oranlarına bakıldığında TÜİK verilere göre; 2016 yılında %3,2 olan büyüme hızının 2017 yılında 2 katından daha fazlasına yükselerek %7,4 olduğu görülmektedir. Bu büyümenin süreklilik kazanmasında ise üretim çok önemlidir. Bu nedenle sanayi sektörüne yapılacak yatırımlar çok daha fazla önem kazanmıştır. Merkez Bankası verilerine bakıldığında, 2018 yılı Ocak-Şubat döneminde ülkemize giren 617 milyon USD’nin 175 milyon USD’si imalat sektörüne yapılmıştır. Bunun sonucunda toplam yatırımın yaklaşık 4 de 1’i kadar yatırım alabilen imalat sektörünün daha fazla gelişmesine ihtiyaç duyulmuştur ((Tisk Cilt:56, Sayı:3 Mayıs/Haziran 2018’den derlenmiştir.).

2.7 Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları

Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ilgili ilk kararlı atılım 18.01.1954 tarihli ve 6224 sayılı “Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası” çıkarılarak yapılmıştır. 1980’li yıllara kadar bu alanda hedeflenen seviyede sermaye akımı sağlanamazken, 1980’den sonra uygulanan ekonomik politikalar etkisini göstermiştir. Yasalarda yapılan iyileştirmeler, özelleştirme politikaları ve bürokrasiyi en az indirmek için yapılan düzenlemeler sonrası doğrudan yabancı yatırımlar daha yüksek seviyelere ulaşmıştır.

2000’li yıllar ise Uluslararası Doğrudan Yatırımlar için gerçek anlamıyla bir yükselme dönemi olmuştur. Bu dönemin başlarında ortalama 1 ile 3 milyar USD civarında seyreden uluslararası doğrudan yatırımlar, ilk kez 2006 yılında 20 milyar USD’yi aşarken bir sonraki yıl olan 2007 yılında ise 22 milyar dolar ile tüm zamanların rekorunu kırmıştır. 2017 yılında yayınlanan Dünya Yatırım Raporu’na göre; Türkiye 132,9 milyar USD ile uluslararası doğrudan yatırım stoku sıralamasında 35. Ülke durumuna gelmiştir. Listenin ilk sırasında 6 trilyon 391 milyar USD ile Amerika Birleşik Devletleri yer alırken bunu 1 trilyon 591 milyar USD ile Hong Kong, 1 trilyon 354 milyar USD ile de Çin Halk Cumhuriyeti takip etmiştir.

2008 ve 2009 yıllarında gerçekleşen küresel mali krizden sonra dünya ekonomisinin ağırlık merkezi, gelişmekte olan ekonomilere doğru kaymaya başlamıştır. 2008 yılına kadar küresel

doğrudan yatırımların yaklaşık %70'ini, gelişmiş olan ekonomiler çekerken son 10 yılda bu durum tamamen değişerek küresel doğrudan yatırımların yarısından fazlası gelişmekte olan ekonomilere kaymıştır.

Bu süreçten olumlu olarak etkilenen Türkiye'nin başarısı aslında daha da geçmişe dayanmaktadır. 2000'li yılların başında başlayan yapısal dönüşüm süreci, Türkiye'ye kendi hikâyesini kendisinin yazmasını sağlamıştır. 2002 ile 2017 yılları arasında Türkiye'ye gelen toplam uluslararası doğrudan yatırım miktarı 193 milyar USD'yi aşmıştır.

Türkiye bu konuda önemli bir başarıya imza atmış ve diğer ülkelere göre belirgin bir şekilde öne çıkmıştır. 1991 ile 2002 yılları arasında Polonya Türkiye'den 4 kat, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti ise Türkiye'den 3 kat fazla doğrudan yatırım çekmiştir. 2003 den günümüze kadar geçen sürede ise Türkiye, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin 2 katından fazla, Polonya'dan daha fazla uluslararası doğrudan yatırım çekmeyi başarmıştır.

Türkiye'de aktif olarak faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirket sayısı 2017 yılı sonunda 58.954'e ulaşmıştır. 1954 ile 2011 yılları arasında 29.176 şirket kurulurken 2012 ile 2017 yılları arasındaki 6 yıllık süreçte yaklaşık sayıda 29.778 şirket kurulmuştur.

Sayıları 58.954'e kadar çıkan uluslararası sermayeli şirketlerin 22.599 tanesi AB üyesi, 21.309 tanesi Yakın ve Orta Doğu ülkesi, 5.286 tanesi AB hariç Avrupa ülkesi ve 2.189 tanesi de Kuzey Amerika ülkesidir. Kuzey Amerika şirketlerinin 1.803 tanesi ise Amerika Birleşik Devletleri kökenli şirketlerdir.

2017 de kurulan 5.930 şirketten 3.670 tanesi Yakın Doğu ve Orta Doğu ülkelerinden 897 tanesi AB ülkelerinden, 104 tanesi ise Kuzey Amerika ülkelerinden gelmiştir.

Türkiye uluslararası doğrudan yatırımlar için önemini sürdürmektedir. Türkiye, dünyanın en liberal kambiyo rejimini uygulamaktadır. Sermaye hareketleri ve kar transferleri üzerinde bir engel bulunmamaktadır. Üstelik başta bankalar olmak üzere Türk finansal kuruluşları dünyanın en güçlü bilişim teknolojilerine sahip kuruluşlar arasında yer almaktadır. Hemen hemen bütün işlemleri çevrimiçi olarak güvenli biçimde yapmak mümkündür. Türkiye'nin en güçlü olduğu alanların başında uzay araçları ve havacılık dahil en karmaşık sanayi ürünlerini üretebilme yeteneğine sahip her düzeyde yüksek beceri sahibi mavi ve beyaz yaka insan gücü gelmektedir. Türkiye 311 Organize Sanayi Bölgesi (OSB), 52 Teknokent ve 18 Serbest Bölge ile güçlü yatırım altyapısı

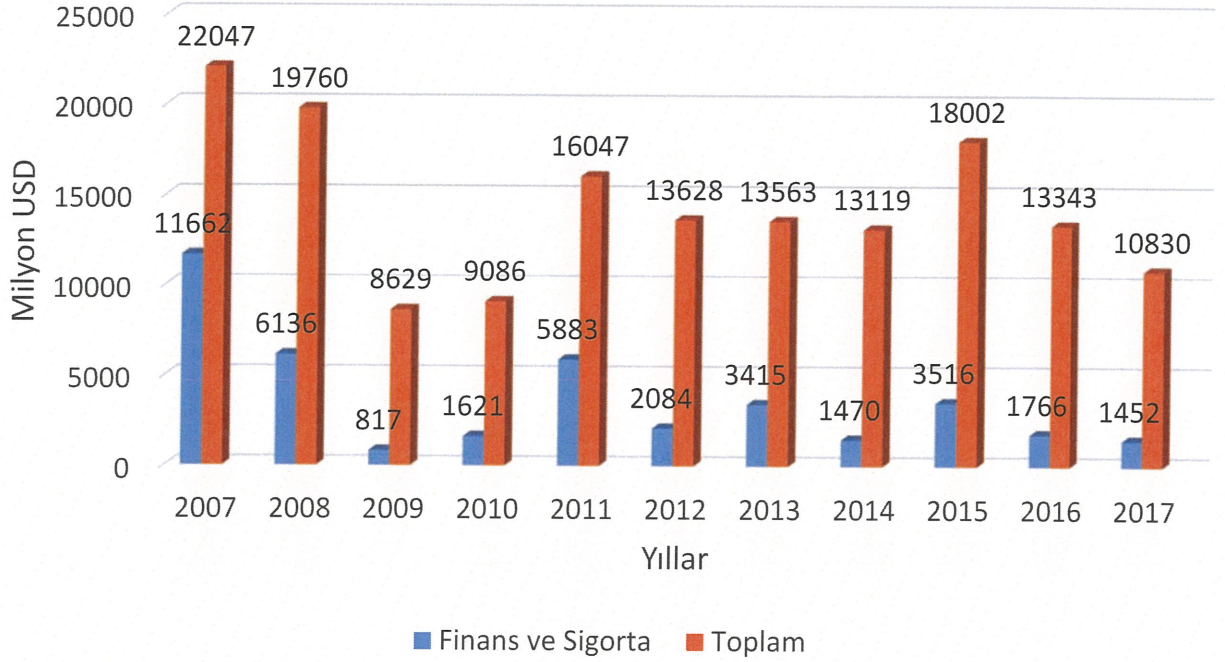
sunmaktadır. Ayrıca 3 denizde çok sayıda liman ve dünyanın en büyük havayolu yolcu-kargo şirketlerinden biri olan THY sayesinde güçlü bir lojistik ağ imkânı sağlamaktadır (www.invest.gov.tr).

2.8 Türkiye’de Yabancı Sermaye Girişleri

Türkiye’de net doğrudan sermaye yatırımı girişi 2016 yılında 6,9 milyar USD iken 2017 yılında 5,6 milyar USD’ye kadar gerilemiştir. Bunun nedeni 2017 yılında uluslararası doğrudan sermaye yatırımı girişlerinin gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru kaymasıdır. Jeopolitik riskler ve gelişen ekonomilere yönelik risk algısının azalması bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etken olmuştur. Bu duruma rağmen Türkiye’de artan göç sayısı ve yabancıların mülk sahibi olmasının kolaylaştırılmasının etkisiyle, doğrudan yatırımların önemli bir parçası olan gayrimenkul yatırımları artma eğilimini sürdürmüştür.

Şekil 3’de Türkiye’ye uluslararası doğrudan yatırım girişleri verilmiştir. Merkez Bankası verilere göre; Türkiye 1996 ile 2005 yılları arasında 23 milyar 184 milyon USD’lik uluslararası doğrudan yatırım almıştır. 2006 yılında 20.2 milyar USD ile ilk defa tek seferde 20 milyar USD’nin üzerinde uluslararası doğrudan yatırım almıştır. 2007 yılında uluslararası doğrudan yatırımlar rekoru kırılmıştır. Bu tarihte 22 milyar USD’lik uluslararası doğrudan yatırım gelirken 2008 yılında 19.9 milyar USD’lik yatırım almıştır. ABD’de başlayıp tüm dünyaya yayılan küresel krizin yaşandığı 2009 yılında Türkiye’nin çektiği uluslararası doğrudan yatırım miktarı da ciddi oranda azalmış ve 8.6 milyar USD’ye gerilemiştir. 2010 yılı 9.1 milyar USD ile aynı zamanda 10 milyar USD’nin altına düşüşün yaşandığı bir dönem olmuştur. Yatırım miktarı 2011 yılında 16.2 milyar USD, 2012 yılında 13.7 milyar USD, 2013 yılında 13.5 milyar USD, 2014 yılında ise 13.1 milyar USD olmuştur. Bunu takip eden 2015 yılında 18 milyar USD olan uluslararası doğrudan yatırım 2016 yılında 13.3 milyar USD’ye gerilemiştir. 2017 yılında ise uluslararası doğrudan yatırım miktarı 10 milyar 830 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında %19 oranında bir düşüş anlamına gelmektedir.

Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım

Kaynak: : Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Rapor, 2007-2017

Şekil 3. Türkiye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri

Tablo 6’da 2007-2017 yılları arası Türkiye’ye uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin dağılımı verilmiştir. 2017 yılında toplam UDY girişlerinin (10 milyar 830 milyon USD) 5,5 milyar USD’ını net doğrudan uluslararası sermaye girişleri, 619 milyon USD’ını diğer sermaye ve 4,6 milyar USD’lık kısmını ise yurtdışında yerleşik kişilerin gayrimenkul alımları oluşturmuştur. Gayrimenkul alımlarından doğan sermaye girişi toplam brüt sermaye girişlerinin %43’ünü oluşturmaktadır. 4,6 milyar USD’lık bu giriş, 2016 yılı ile kıyaslandığında %19’luk bir artışı ifade etmektedir.

Tablo 6. Türkiye’ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Dağılımı

Milyar USD	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sermaye (Net)	18.394	14.712	6.184	6.221	14.145	10.128	9.936	8.371	11.713	6.913	5.568
Sermaye Giriş	19.137	14.747	6.266	6.256	16.136	10.761	10.523	8.632	12.077	7.534	7.437
Sermaye Çıkış	-743	-35	-82	-35	-1.991	-633	587	261	364	621	1.869
Diğer Sermaye (Net)	727	2.111	663	339	24	864	578	427	2.133	2.540	619
Gayrimenkul (Net)	2.926	2.937	1.782	2.494	2.013	2.636	3.049	4.321	4.156	3.890	4.643
Toplam (UDY)	22.047	19.760	8.629	9.086	16.182	13.628	13.563	13.119	18.002	13.343	10.830

Kaynak: <http://www.invest.gov.tr> 2017.

2.9 Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektöre Göre Dağılımları

Türkiye’de 2017 yılında toplam 7.437 milyon USD olan sermaye girişlerinin %64’lük kısmı yani 4.753 milyon USD olan kısmını hizmet sektörü oluşturmuştur. Hizmet sektöründeki uluslararası doğrudan yatırım girişleri 2016 yılına göre %7’lik bir artış göstererek 4.753 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Alt kalemlere bakıldığında; Finans ve sigortacılık faaliyetlerinde 2016 yılına göre %18’lik bir düşüş gerçekleşmiş olsa da %30,5 pay ve 1.452 milyon USD giriş ile en çok uluslararası doğrudan yatırım alan alt sektör olmuştur.

Tablo 7. Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı

Sektörler Milyon USD	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sermaye Giriş	19.137	14.747	6.266	6.256	16.136	10.761	10.523	8.632	12.077	7.534	7.437
1. Tarım	9	41	48	81	32	43	47	61	31	38	31
2.Sanayi	5.116	5.186	3.889	2.887	8.040	5.480	5.390	4.258	5.774	3.067	2.653
İmalat	4.211	3.971	1.64	924	3.599	4.519	2.843	2.731	4.227	2.241	1.261
Elektrik, Gaz, Buhar	568	1.055	2.153	1.824	4.293	773	1.794	1.131	1.338	676	943
Madencilik Taşocakçılığı	337	145	89	136	146	188	717	382	207	148	448
Su Temini, Atık Yönetimi	0	0	0	3	2	0	36	3	2	2	1
3. Hizmetler	14.012	9.520	2.315	3.288	8.064	5.238	5.086	4.312	6.272	4.429	4.753
Finans ve Sigorta	11.662	6.136	817	1.621	5.883	2.084	3.415	1.470	3.516	1.766	1.452
Toptan Perakende Ticaret	165	2.088	389	435	707	221	379	1.136	599	688	501
İnşaat	285	337	209	310	301	1.427	178	232	106	291	627
Gayrimenkul Faaliyetleri	560	453	210	241	300	174	128	252	171	277	0
Bilgi ve İletişim	0	0	0	36	36	134	120	214	150	91	557
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet F.	0	147	105	112	232	546	106	204	58	274	62
Ulaştırma, Depolama	1.117	96	230	183	221	130	364	594	1.524	635	1.350
Diğer Hizmetler	223	263	686	350	262	506	337	186	137	159	0
Sermaye Çıkış	-743	-35	-82	-35	-1.991	-633	587	261	364	621	1.869
Diğer Sermaye (Net)	727	1.855	663	371	24	864	578	137	2.133	2.540	619
Gayrimenkul (Net)	2.926	2.937	1.782	2.494	2.013	2.636	3.049	4.321	4.156	3.890	4.643
Toplam	22.047	19.760	8.629	9.086	16.047	13.628	13.563	13.119	18.002	13.343	10.830

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Raporları 2007-2017.

2.10 Türkiye’de Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım

Tablo 8’de 2007 – 2017 yılları arasında finans ve sigorta sektöründe uluslararası doğrudan yatırım tutarları ve toplamdaki payı verilmiştir. Bu bilgiler kapsamında 2007 yılında finans ve sigorta sektörüne yapılan uluslararası doğrudan yatırım 11.662 milyon USD iken 2017 yılında bu rakam 1.452 milyon USD’ye gerilemiştir. Türkiye’ye 2007 yılında yapılan toplam uluslararası yatırım 22.047 milyon USD iken 2017 yılında 10.830 milyon USD’ye gerilemiştir. Finans ve sigorta sektörüne bakıldığında 2007 yılında uluslararası yatırımın toplam yatırım içindeki payı %52,89 iken 2017 yılında %13,40’a gerilemiştir.

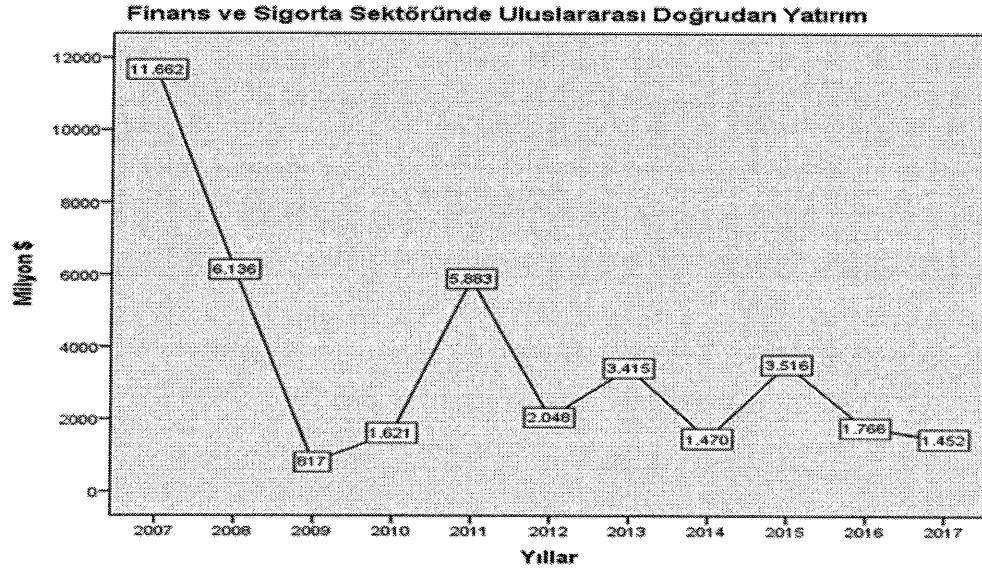
Tablo 8. Türkiye’de Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım

Milyon USD	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Finans ve Sigorta S.	11.662	6.136	817	1.621	5.883	2.084
Toplam Miktarı	22.047	19.760	8.629	9.086	16.047	13.628
% Oranı	%52,89	%31,05	%9,46	%17,84	%36,66	%15,29
Milyon USD	2013	2014	2015	2016	2017	
Finans ve Sigorta	3.415	1.470	3.516	1.766	1.452	
Toplam Miktarı	13.563	13.119	18.002	13.343	10.830	
% Oranı	%25,17	%11,20	%19,53	%13,23	%13,40	

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Raporları 2007-2017.

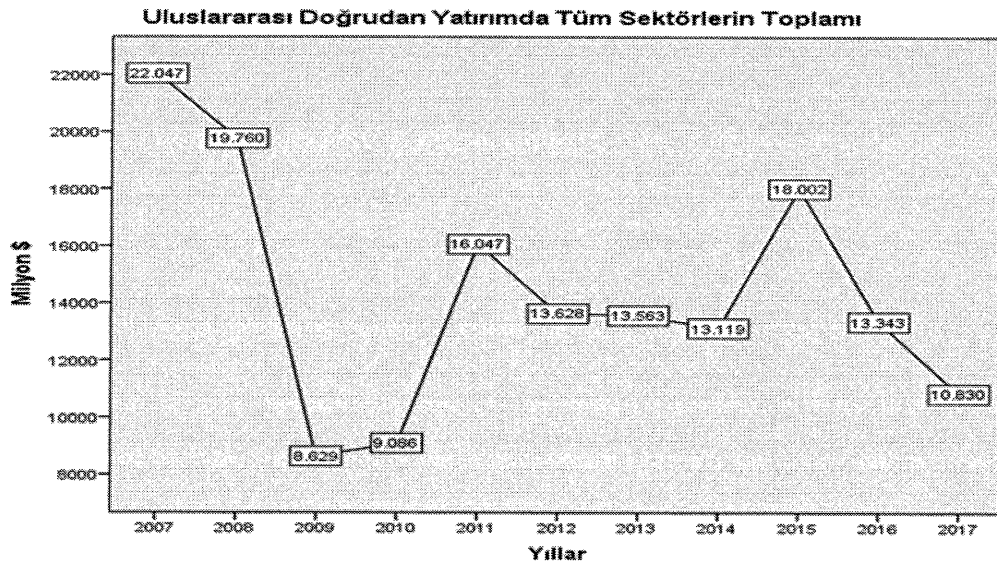
Türkiye’de Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım Tablo 8’deki verilere dayanarak aşağıdaki şekillerle görsel olarak verilmiştir.

Tablo 8'e göre; 2007-2017 yılları itibariyle Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarı

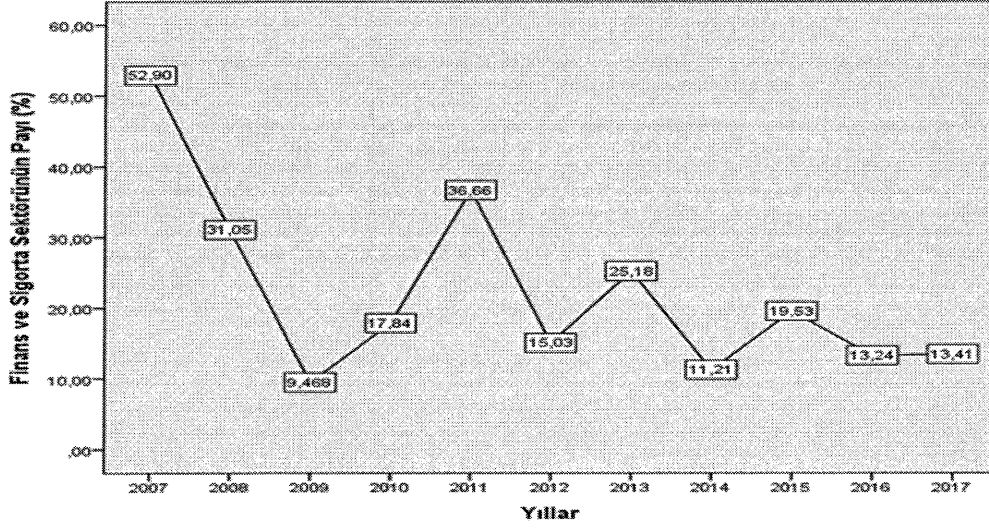
Şekil 4. Finans ve Sigorta Sektöründe Uluslararası Doğrudan Yatırım

Tablo 8'e göre; 2007-2017 yılları itibariyle Tüm Sektörlerde Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarı

Şekil 5. Uluslararası Doğrudan Yatırımda Tüm Sektörlerin Toplamı

Tablo 8'e göre; 2007-2017 yılları itibariyle Uluslararası Doğrudan Yatırımda Sigorta Sektörünün Finans Sektöründeki Payı

Şekil 6. Uluslararası Doğrudan Yatırımda Sigorta Sektörünün Finans Sektöründeki Payı

BÖLÜM III

TÜRKİYE VE DÜNYADA TOPLAM SİGORTA PRİM ÜRETİMİ

3.1 Dünyada ve Türkiye’de Sigortacılıkta Prim Üretimi 2007 – 2017

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C: Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 2007 yılı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’a göre; 2007 yılında toplam 4.127,60 Milyar USD prim üretimi gerçekleştirilmiş, hayat branşlarda prim üretiminde artış görülmüş 1.514 Milyar USD’ye, hayat dışı branşında ise 2.613 Milyar USD’ye ulaşılmıştır. (Tablo 9). Türkiye prim üretiminde Dünya sıralamasında 35. sırada yer almıştır.

Türk sigortacılık sektörü 2007 yılı sonunda prim üretimi 11 milyar TL’ye (8,4317 milyar USD) ulaşmış ve toplam prim üretiminde önceki yılın aynı dönemine kıyasla %14 civarında artış olduğu görülmüştür. Hayat dışı branşında 9.600 Milyon TL, hayat branşında ise 1.400 Milyon TL olmuştur (Tablo 10). Kişi başına özel sigorta prim harcaması ise, 1981 yılında 4,5 USD iken 2007 yılı sonunda 118 USD ulaşmıştır. Sigortacılık sektöründe hayat dışı branşın toplam prim üretimindeki payı % 88 ve hayat branşının payı da % 12’ye ulaşmıştır.

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C: Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 2008 yılı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’a göre; 2008 yılında toplam prim üretimi 4.269,7 Milyar USD olmuştur. Prim üretimi 2007’de hayat branşında % 1,99 oranında 2.490,4 Milyar USD ve hayat dışı branşlarda artarak % 5,55 oranında artarak 1.779,3 Milyar USD olmuştur (Tablo 9).

Dünya prim üretiminde 2008 yılında sanayileşmiş ülkelerin payı % 88 ve gelişmekte olan ülkelerin ki ise % 12 oranında olup gelişmekte olan ülkelerin payı 2007 yılına göre bir puan artmıştır. Türkiye, % 0,21 oranla Dünya prim üretiminde 36. Sırada yer almıştır.

Türk sigortacılık sektörü 2008 yılında 11,7 Milyar TL (9,027 Milyar USD) prim üretmiştir. Hayat dışı branşında 10.2 Milyar TL, hayat branşında ise, 1.5 Milyar TL olmuştur. Kişi başına özel sigorta prim harcaması 2008 yılı sonunda 127 USD’na ulaşmıştır. Sigortacılık sektörü toplam prim üretimi içinde hayat dışı branşların payı % 87, hayat branşının payı ise % 13 olmuştur (Tablo 10).

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2009’a göre; 2009 yılında 2008 yılına göre % 4,77 oranında düşmüş toplamda 4.066 Milyar USD prim üretilmiştir. Brüt prim üretimi hayat branşında % 6,36 oranında düşmüş toplamda 2.332 Milyar USD, hayat dışı branşında da %3,16 oranında düşmüş toplamda 1.723 Milyar USD olmuştur (Tablo 9).

Dünyada prim üretiminde sanayileşmiş ülkeler %87, gelişmekte olan ülkeler % 13 oranına sahipken son yıllarda gelişmiş ülkelerde prim üretiminde düşüş kaydederken gelişmekte olan ülkelerde prim üretimi artmıştır. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin prim üretim payları yükselmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin toplam prim üretimi 2008 yılında % 12 iken 2009 yılında % 13 olmuştur. Türkiye, Dünya prim üretiminde % 0,21 payla 2009 yılında 36’ıncı sıradadır ve kişi başına düşen prim üretiminde 2008 yılında 127 USD ile 65. sırada yer almıştır. 2009 yılında ise kişi başına 113 USD prim üretilmiştir.

Türkiye’de sigortacılık sektöründe 2009 yılında hayat dışı branşlarında 10.614 Milyar TL ve hayat branşında 1.822 Milyar TL olmak üzere 2008 yılına göre prim üretimi % 5.6 oranında artarak toplam 12.436 Milyar TL (7,9943 Milyar USD) brüt prim üretilmiştir (Tablo 10). Reasüransla ile direkt prim üretimi 12.193 Milyar TL olmuştur. Hayat dışı branşında direkt prim üretimi 10.371 Milyar TL iken hayat branşında reasüransla prim üretimi olmadığı için brüt ve direkt prim üretimi arasında fark yoktur.

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2010’a göre; Dünya genelinde 2010 yılında 2009 yılına göre reel olarak %2.7 oranında artışla toplam 4,3 Trilyon USD prim üretimine ulaşılmıştır. Brüt prim üretimi hayat branşında %3,2 oranında artışla 2,5 Trilyon USD ve hayat dışı branşlarda da %2.1 oranında artışla 1,8 Trilyon USD olmuştur (Tablo 9).

Dünya toplam prim üretiminde 2010 yılında sanayileşmiş ülkeler % 85, gelişmekte olan ülkeler %15 oranına sahipken son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde prim üretim artışının sanayileşmiş ülkelere daha yüksek olmasıyla gelişmekte olan ülkelerin payı artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin payı 2009 yılında %13 ve 2010 yılında bu oran % 15’e yükselmiştir. Kişi başına prim

üretimi dünyada 627 USD iken Türkiye’de 2009 yılında 113 USD’den 2010 yılında 125 USD olarak artış göstermiştir. Dünyada primin GSYİH’deki payı % 6,9 iken Türkiye’de % 1.28’dir.

2010 yılında Türkiye sigortacılık sektörü toplamda 14,1 Milyar TL (9,3706 Milyar USD) prim üretimi gerçekleştirmiş, hayat dışı branşlarda 11,9 Milyar TL, hayat grubunda 2,2 Milyar TL olmak üzere 2009 yılına göre % 13,6 oranında artmıştır (Tablo 10).

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyet Rapor’ 2011’e göre; Dünyada prim üretimi 2011 yılında 2010 yılına göre % 0,8 oranında küçülmüş ve Dünyada toplamda 4,6 Trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında 2,6 Trilyon USD azalışla % 2,7 iken hayat dışı branşlarda 2,0 Trilyon USD artışla %1,9 olmuştur (Tablo 9).

Dünya toplam prim üretiminde 2011 yılında sanayileşmiş ülkeler %85, gelişmekte olan ülkeler %15 oranına sahipken son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde prim üretim artışının sanayileşmiş ülkelere göre daha yüksek olmasıyla gelişmekte olan ülkelerin payı artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin payı, 2010 yılında % 15 artmış ve 2011 yılında da bu pay aynı seyrinde devam etmiştir. Kişi başı prim üretimi dünyada 661 USD iken Türkiye’de 2010 yılında 125 USD’den 2011 yılında 135 USD olarak artış göstermiştir. Dünya primin GSYH’deki payı % 6,6 iken Türkiye’de % 1,30’dur.

2011 yılında Türkiye’de sigortacılık sektöründe toplamda 17,2 Milyar TL(10,2698 Milyar USD) prim üretilmiş, hayat dışı branşlarda 14,5 Milyar TL, hayat grubunda 2,7 Milyar TL olarak 2010 yılına göre % 21,5 oranında artmıştır (Tablo 10).

Toplam prim üretiminin 16,8 Milyar TL’lik kısmı direkt prim üretimidir. Bunun 400 Milyon TL’lik kısmı reasürans yoluyla sigorta şirketlerince gerçekleştirilmiştir.

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2012’ye göre; Dünyada prim üretimi 2012 yılında 2011 yılına göre %2,4 oranında artışla Dünyada toplamda 4,6 trilyon USD

olan prim üretiminin hayat branşında %2,3 oranında 2,6 trilyon USD ve hayat dışı branşlarda %2,6 oranında 2,0 trilyon USD olarak artış göstermiştir (Tablo 9).

Dünyada toplam prim üretiminde 2012 yılında sanayileşmiş ülkeler % 84, gelişmekte olan ülkeler %16 oranına sahip ve gelişmekte olan ülkelerin prim üretimi daha fazla olduğu için bu ülkelerde prim üretimi artmıştır. 2011 yılında %15 olan bu oran 2012 yılında %16 'ya çıkmıştır. Kişi başına prim üretimi dünyada 665 USD iken Türkiye'de 2011 yılında 135 USD'den 2012 yılında 144 USD olarak artış göstermiştir. Dünyada primin GSYH'deki yeri %6,5 iken Türkiye'de %1.37'dir.

2012 yılında Türkiye'de sigortacılık sektöründe toplam 19,8 milyar TL (11.022 milyar USD), hayat dışı branşlarda 17,1 milyar TL, hayat grubunda 2,7 milyar TL olarak prim üretilmiştir (Tablo 10). Toplam prim üretiminin 19,5 milyar TL'lik kısmı direkt prim üretimidir. Bunun 355 Milyon TL'lik kısmı reasürans yoluyla sigorta şirketlerince gerçekleştirilmiştir.

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 'Türkiye'de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor' 2013 'e göre Dünya prim üretimi 2013 yılında 2012 yılına göre %1,4 oranında artışla Dünyada toplam 4,6 trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında %0,7 oranında 2,6 trilyon USD, hayat dışı branşlarda %2,3 oranında 2,0 trilyon artış göstermiştir (Tablo 9).

Dünya toplam prim üretiminde 2013 yılında gelişmiş ülkeler %83, gelişmekte olan ülkelere %17 oranıyla gelişmekte olan ülkeler prim üretimi daha fazla olduğu için bu ülkelerde prim üretimi artmıştır. 2012 yılında %16 olan bu oran 2013 yılında %17'ye çıkmıştır. Kişi başına prim üretimi dünyada 652 USD iken Türkiye'de 163 USD olarak artış göstermiştir. Dünyada primin GSYH'deki yeri %6,28 iken Türkiye'de %1,52'dir.

2013 yılında Türkiye'de sigortacılık sektöründe toplam 24,2 milyar TL (12,605 USD), hayat dışı branşlarda 20,8 ve hayat branşında ise 3,4 milyar TL ile %22 oranında artışla prim üretilmiştir (Tablo 10). Toplam prim üretiminin 23,7 milyar TL'lik kısmı direkt prim üretimidir. Bunun 507 milyon TL'lik kısmı reasürans yoluyla sigorta şirketlerince gerçekleştirilmiştir.

Dünya sigortacılık sektörü hakkında T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetler Hakkında Rapor’ 2014’e göre; Dünya prim üretimi 2014 yılında %3,7 oranında artmış Dünyada toplamda 4,8 trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında %4,3 oranıyla 2,7 trilyon USD, hayat dışı branşlarda %2,9 oranıyla 2,1 trilyon USD artış göstermiştir (Tablo 9).

Dünya toplam prim üretiminde 2014 yılında gelişmiş ülkeler %82,4, gelişmekte olan ülkeler %17,6 oranıyla gelişmekte olan ülkeler prim üretimi daha fazla olduğu için bu ülkelerde prim üretimi artmış ve 2014 yılı sonunda %17,6 çıkmıştır. Kişi başına prim üretimi dünyada 662 USD iken Türkiye’de 145 USD olmuştur. Dünyada primin GSYH’deki yeri %6,17 iken Türkiye’de %1,45’tir.

2014 yılında Türkiye’de sigortacılık sektöründe toplam 26 milyar TL (11,8716 USD), hayat dışı branşlarda 22,7milyar TL, hayat branşlarında ise 3,3 milyar TL ile %7 oranında artışla prim üretilmiştir (Tablo 10). Toplam prim üretiminin 25,4 milyar TL’lik kısmı direkt prim üretimidir. Bunun 663 milyon TL’lik kısmı reasürans yoluyla sigorta şirketlerince gerçekleştirilmiştir.

Dünya sigortacılık sektörü T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2015’e göre; Dünya prim üretimi 2015 yılında %3,8 oranında artmış Dünyada toplam 4,55 trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında %4,0 oranıyla 2,53 trilyon USD, hayat dışı branşlarda %3,6 oranıyla 2,02 trilyon USD artış göstermiştir (Tablo 9).

Dünya toplam prim üretiminde 2015 yılında gelişmiş ülkeler %81,3, gelişmekte olan ülkeler %18,7 oranıyla gelişmekte olan ülkeler prim üretimi daha fazla olduğu için bu ülkelerde prim üretimi artmış ve 2015 yılı sonunda %18,6 çıkmıştır. Kişi başına prim üretimi dünyada 621 USD iken Türkiye’de 141 USD olmuştur. Dünya primin GSYH’deki yeri %6,23 iken Türkiye’de %1,55’tir.

2015 yılında Türkiye’de sigortacılık sektöründe toplam 31,1 milyar TL (11,3832 milyar USD), hayat dışı branşlarda 27,3 milyar TL, hayat branşlarında ise 3,8 milyar TL ile %19,4 oranında artışla prim üretilmiştir (Tablo 10). Toplam prim üretiminin 30,3 milyar TL’lik kısmı direkt prim

üretimidir. Bunun 759 milyon TL'lik kısmı reasürans yoluyla sigorta şirketlerince gerçekleştirilmiştir.

‘Dünya sigortacılık sektörü T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2016’e göre; Dünya prim üretimi 2016 yılında %3,1 oranında artmış Dünyada toplam 4,73 trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında %2,5 oranıyla 2,62 trilyon USD, hayat dışı branşlarda %3,7 oranıyla 2,11 trilyon USD artış göstermiştir (Tablo 9).

2016 yılında Türkiye sigortacılık sektörü toplam 40,5 milyar TL (13,3884 milyar USD) ve %30,5 oranı prim üretilmiştir. Toplam primin %88 oranı ile 35,4 milyar TL hayat dışı branşlardan , %12 oranıyla 5.1 milyar TL ise hayat branşlarında üretilmiş (Tablo 10) ve 2015 yılına göre bir değişiklik olmamıştır.

‘Dünya sigortacılık sektörü T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ‘Türkiye Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor’ 2017’e göre; Dünya prim üretimi 2017 yılında toplam 4,9 trilyon USD olan prim üretiminin hayat branşında %0,5 oranıyla 2,2 trilyon USD, hayat dışı branşlarda %2,8 oranıyla 2,11 trilyon USD artış göstermiştir (Tablo 9).

Türkiye Sigorta Birliği tarafında açıklanan 2017 yıl sonu rakamlarına göre; 2017 yılında Türkiye sigortacılık sektörü toplam 46,6 milyar TL (12,7783 milyar USD) ve %30,5 oranı prim üretilmiştir. Toplam primin %85 oranı ile 39,7 milyar TL hayat dışı branşlardan , %15 oranıyla 6,9 milyar TL ise hayat branşlarında üretim gerçekleşmiştir (Tablo 10).

Sigorta sektörü prim üretiminde 2016 yılında %30,5 oranındaki artış 2017 yılında azalarak %15’e inmiştir. Nedeni ise hayat dışı prim üretiminde Kara Araçları Sorumluluk sigortalarında hiç gelişme gösterememiş olmasıdır.

Tablo 9. Dünya’da Branşlara Göre Prim Üretimi

Milyar USD	HAYAT BRANŞI	HAYAT DIŞI BRANŞ	TOPLAM
2007	1.514	2.613	4.127
2008	2.490	1.779	4.269
2009	2.332	1.723	4.066
2010	2.500,00	1.800,00	4.300,00
2011	2.600,00	2.000,00	4.600,00
2012	2.600,00	2.000,00	4.600,00
2013	2.600,00	2.000,00	4.600,00
2014	2.700,00	2.100,00	4.800,00
2015	2.530,00	2.020,00	4.550,00
2016	2.620,00	2.110,00	4.730,00
2017	2.200,00	2.110,00	4.900,00

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Raporları 2007-2017.

Tablo 10. Türkiye’de Branşlara Göre Prim Üretimi

Milyar TL	HAYAT BRANŞI	HAYAT DIŞI BRANŞ	TOPLAM
2007	1.400	9.600	11.000
2008	1.500	10.200	11.700
2009	1.822	10.614	12.436
2010	2.200	11.900	14.100
2011	2.700	14.500	17.200
2012	2.700	17.100	19.800
2013	3.400	20.800	24.200
2014	3.300	22.700	26.000
2015	3.800	27.300	31.100
2016	5.100	35.400	40.500
2017	6.900	39.700	46.600

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Raporları 2007-2017.

Tablo 11’de Türkiye’de sigorta prim üretiminin, Dünya’daki prim üretimi içindeki yerini göstermektedir.

Tablo 11. Türkiye ve Dünya’da Toplam Sigorta Prim Üretimi

YILLAR	Türkiye Prim Üretimi (Milyar USD)	Dünya Prim Üretimi (Milyar USD)	Türkiye’nin Dünya Prim Üretimindeki Yeri (Binde)
2007	8,43	4.127,60	2,04
2008	9,02	4.269,70	2,11
2009	7,99	4.067,00	1,97
2010	9,37	4.300,00	2,18
2011	10,26	4.600,00	2,23
2012	11,02	4.600,00	2,39
2013	12,6	4.600,00	2,73
2014	11,87	4.778,25	2,48
2015	11,38	4.597,68	2,47
2016	13,38	4.732,18	2,82
2017	12,77	4.900,00	2,60

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Raporları 2007-2017.

3.2 Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Yatırımın Son Durumu

UNCTAD tarafından yayımlanan 2018 yılı Dünya Yatırım Raporu’na göre; küresel doğrudan yabancı yatırımlar 2017 yılında %23’lük bir düşüşle 2016 yılında 1,87 trilyon USD’den 1,43 trilyon USD’ye düşmüş, bu durumun en önemli nedeni ise, küresel ölçekteki satın alma ve birleşmelerde meydana gelen %22’lik düşüş olarak belirtilmiştir. 2018 yılında da bu tutarın bir miktar artmasının beklendiği belirtilmiştir. Diğer taraftan UNCTAD, bu düşüşün büyük oranda küresel ölçekteki getirilerdeki düşüşten (2012 yılındaki %8,1 den 2017 yılında %6,7’ye), ticaretteki artan korumacılık politikaları ile birlikte ABD’deki vergi düzenlemelerinden etkilendiğini belirtmiştir. Doğrudan yabancı yatırımlar %39’luk payla gelişmekte olan ülkelerin dış finansman kaynaklarının en önemlilerinden biridir. 2017 yılında gittiği ülkenin sermaye

stokunu arttıran, teknoloji getiren ve işgücü yaratan yeşil alan yatırımlarında önemli azalma görülmüştür. Küresel olarak doğrudan yatırımlardaki yavaşlamadan doğan açık, yabancı banka kredileri ve portföy yatırımları ile kapatılmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında, net doğrudan sermaye yatırımı girişi 2016 yılında 6,9 milyar USD olurken, 2017 yılında 5,6 milyar USD'ye düşmüştür. Bu durumun nedeni ise 2017 yılında uluslararası doğrudan sermaye yatırımı girişlerinin gelişmiş ülkelere doğru akmasıdır. Jeopolitik riskler ve gelişen ekonomilere yönelik riskin azalması bu durumun ortaya çıkmasının nedenleridir.

Deloitte'un 2017 yılındaki Birleşme ve Satın Almalar Raporu'na göre Türkiye'de uluslararası yatırımcılar 5,5 milyar USD'lik birleşme ve satın alma gerçekleştirmiş, bu tutar 2016 yılındaki 3,5 milyar USD'ye göre %45 artış göstermiştir. Küresel eğilimler paralelinde, doğrudan sermaye yatırımlarının daha çok birleşme ve satın alma şeklinde olması yabancı yatırımcıların önceliğinin piyasalara hızlı ve kolay girilmesi olduğunu göstermiştir. Özelleştirmelerde Türk yatırımcılar aktif olmakla birlikte, özelleştirmeler yatırımcılar tarafından devletin ekonomideki ağırlığının azalmasıyla serbest piyasanın işleyişinin ve rekabetin sağlanmasının göstergesidir. (www.deloitte.com)

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası yatırımcıların Türkiye'ye gösterdikleri ilginin nedenleri arasında, yeni pazarlara erişim sağlayan coğrafi ve lojistik konum, ekonomik ve siyasi performans, iç pazarın genişliği, yatırım ortamının iyileştirilmesi için gerçekleştirilen reformlar, yatırımcıların ihtiyaçlarına uygun teşvik sistemi, kurumsal yatırımcılar, uluslararası doğrudan yatırım konusunda uygulanan liberal mevzuat, borsada işlem gören şirketlerin yatırım kararlarında güvenilir, şeffaf, istikrarlı olunması, dış ticaret imkânları, kalifiye ve düşük maliyetli işgücü olanakları ve hizmet sektörünün gelişmiş olması gibi etkenler vardır.

Türkiye'ye yabancı sermayenin çekilebilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesinin devamlılığını sağlamak için yapısal reformların sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca nitelikli insan kaynağının artırılması için eğitime önem verilmesi, üretim odaklı bir ekonomi politikası ve istihdam stratejisinin geliştirilmesi, sanayide dijital dönüşümün hızlandırılması, yatırım ve iş süreçlerinin kolaylaştırılması, bürokratik engellerin kaldırılması, vergi mevzuatının iyileştirilmesi, rekabetçi ürünleri hedefleyen bir üretim kapasitesinin oluşturulması gerekmektedir.

Ekonomi Bakanlığı'nın verilerine göre; Türkiye'ye 1975-2002 döneminde gelen doğrudan yatırımlar 15,1 milyar USD seviyesinde iken 2003-2018/Mart döneminde yaklaşık 13 kat artışla 195,3 milyar USD'ye ulaşmıştır. Türkiye'nin küresel doğrudan yatırım akımlarında olan başarısının önemli bir göstergesi, son 10 yılda çektiği yıllık ortalama 13,6 milyar USD doğrudan yatırımlardır.

Yüksek enflasyon oranı, sigortacılık sektöründe kabul edilebilir bir düzeyde olduğu takdirde enflasyon kontrol altına alınabilmekte ancak yüksek enflasyon sektöre olumsuz etkilerde bırakabilmektedir. Bundan dolayı enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde sigortacılığın gelişimi de yavaş olacaktır. 2007 – 2017 yılları arasında Türkiye'deki toplam sigorta prim üretimi enflasyon oranının çok üzerinde artmıştır. Bu yıllar arasında toplam enflasyon %117.52 olarak gerçekleşirken, toplam sigorta prim üretimi yıllar arasında %323.63 oranında artmıştır.

KAYNAKÇA

Acar, M.(2016). ‘‘Doğrudan Yabancı Sermayenin Ekonomik Büyümeye Etkisi’’, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 13.

Akbay, O. S., (2010), Dünyada ve Türkiye’de Sigortacılığın Tarihçesi, Kaya, F., (edt.), Sigortacılık, (4147), İstanbul

Aksigorta, (1995) Sigortacılık Temel Bilgileri (1.Basım), Ar-Ge Eğitim Müdürlüğü Yayını: İstanbul.

Bülükbaşı A, Pamukçu B, Sigortanın Temel Prensipleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009, s.2

Çekici, M. E. Ve İnel, M. N.,(2013), Türk Sigorta sektörün Direkt Prim Üretimlerinin tahmin Teknikleri İle İncelenmesi, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 34, 135-152

Çipil, M.,(2008), Risk Yönetimi ve Sigorta, Ankara, Nobel Yayınları

Elbeyli, M. Ü. (2001) Sigorta ve Sigorta Pazarlaması (2. Baskı), İstanbul.

Ererdi, H. C. (1998) Sigortacılığımızın Tarihi, Commercial Union Sigorta Yayını: İstanbul.

Gençosmanoğlu, E. (2003) Dünden Bugüne Sigortacılık.

Güvel, E. A. ve Güvel, A. Ö. (2006) Sigortacılık (3. Baskı), Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2007. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2007, s.1-9

Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2008. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2008, s.1-9

Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2009. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2009, s.1-9

Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2010. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2010, s.1-9

- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2011. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2011, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2012. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2012, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2013. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2013, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2014. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2014, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2015. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2015, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2016. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2016, s.1-9
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2016. Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2017, s.1-9
- Karabulut, M. (1988) Sigorta Pazarlaması, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını: İstanbul.
- Karacan, Ali İhsan, Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1994s.33.
- Kızıltan, A. N.,(2011), Senaryo Yaklaşımı ve Türkiye 'de Sigortacılık Sektöründe Uygulama, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi, Finansal Bilgiler, Faaliyet Raporları, 2016 Yılı Faaliyet Raporu,
- Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi, Finansal Bilgiler, Faaliyet Raporları, 2017 Yılı Faaliyet Raporu,
- Okunakul, Ö. (2005). Hayat Sigortacılığı Deneyimi Işığında Türkiye’deki Bireysel Emeklilik Sisteminin ve Ekonomik Katkılarının Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özüdoğru, H. (2017). Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi. Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 4(1), 38-47

Özyalçın, Z. (2017). Türk Sigorta Sektörünün Gelecek Perspektifi Sorunsuz Çözüm Önerileri, Sektörün Büyümesi, Önündeki Fırsat ve Engeller. Dış Ticaret Enstitüsü, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Saka, E. (2017). Türkiye’de Sigortacılık Faaliyetleri ve Bankasürans. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 1(2), 33-52.

Sezal, L. (2017). Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi Ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52).

Swiss Re, Sigma World Insurance in 2013: Steering Towards Recovery, No:3/2014

UNCTAD. (1999). “World Investment Report 1999, Foreign Direct Investment and the Challenge of Development”, United Nations, New York.

Taş, K. M.(2015). Dünya Sigorta Pazarında Türkiye’nin Yeri. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi, Sayı:27, S.133-148

Taşkın E. Ve Şener H. Y.,(2005), Türkiye Sigorta Pazarının Avrupa ve ABD Sigorta Pazarları ile Karşılaştırılması, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 49, 996-1018

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Yabancı Sermaye Raporu 2002, Ankara, 2003, s. 10.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Yabancı Sermaye Raporu 2002, Ankara, 2003, s. 11.

T.C. Merkez Bankası, Uluslararası Yatırım Pozisyonu Metodolojisi ve Türkiye Uygulaması, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ödemeler Dengesi Müdürlüğü, 2012,

Uralcan, G. Ş. (2005) Küreselleşme Sürecinde Sigorta Şirketlerinde Bilgi Yönetiminin Gereksinimi, <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/37.doc>

Yıldırım F. Ve Başar, Ö.D.,(2013), Marka Sloganları Türkiye Sigorta Pazarı’na İlişkin İçerik Analizi, İstanbul, Beta Yayınları

www.hazine.gov.tr/makaleler/80yildergi.pdf

<http://www.sigortacilik.gov.tr>

<http://www.tsb.org.tr>

http://www.sigortacilik.gov.tr/02YD/21TSM/21.01-Kanun/Türk_Ticaret_Kanunu.pdf, 2006

<http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/37.doc>,

http://www.mfa.gov.tr/oecd-sigortacilik-pazari-icinde-turkiye_nin-yeri-.tr.mfa

https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/sigma3_2017_en.pdf

https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/sigma3_2017_en.pdf Swiss Re Institute sigma No 3/2017 37

https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/sigma3_2017_en.pdf

http://www.millire.com/FaaliyetRaporu_TR_2017.pdf

<https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Rapor-Sunum-Sayfasi?mid=247&cid=28&nm=43;03/12/2016>

www.hazine.gov.tr

<http://www.invest.gov.tr/trTR/infocenter/publications/Documents/T%C3%BCrkiye'de%20Do%C4%9Frudan%20Yabanc%C4%B1%20Yat%C4%B1r%C4%B1mlar%20Kanunu.pdf>

[http://www.tcmb.gov.tr/Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Sempozyumu Raporu 2017-III](http://www.tcmb.gov.tr/Ödemeler_Dengesi_ve_Uluslararası_Yatırım_Sempozyumu_Raporu_2017-III)

<http://www.tcmb.gov.tr/uyp/uypmet.pdf>

<https://www.iif.com/publication/capital-flowsemerging-markets-report/may-2018-capital-flowsemerging-markets>

<http://tisk.org.tr/tr/e-dergiler/isveren/2018/mayis-haziran/mayis-haziran.pdf>

<https://tcmbblog.org/tr/dogrudan-yabanci-yatirim-kararlarini-etkileyen-unsurlar/>)

<http://www.invest.gov.tr/tr-TR/infocenter/publications/Documents/ULUSLARARASI-DOGRUDAN-YATIRIMLAR.pdf>

https://www.yased.org.tr/ReportFiles/2018/2017_Y%C4%B1lsonu_Raporu_final.pdf

<http://institute.swissre.com>

http://www.swissre.com/library/publication-sigma/sigma_3_2017_en.html

[https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/ UCM/uuid/dDocName:EK-259708](https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-259708)

http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf

<https://www2.deloitte.com>